

ALTERRA

WAGENINGENUR

De rapportageverplichtingen van de Directie Natuur van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit in het kader van wetten en verdragen

Een analyse van informatievragen en informatieaanbod als basis voor het WOT programma Informatievoorziening Natuur (WOT IN)

A.M. Schmidt
F.H. Kistenkas
R. L. Vogel
M.E.A. Broekmeyer

Alterra-rapport 1459

ISSN 1566 - 7197

De rapportageverplichtingen van de Directie Natuur van het Ministerie van
Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit in het kader van wetten en verdragen

**De rapportageverplichtingen van de Directie Natuur van het
Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit in het
kader van wetten en verdragen**

**Een analyse van informatievragen en informatieaanbod als basis voor het
WOT programma Informatievoorziening Natuur (WOT IN)**

**A.M. Schmidt
F.H. Kistenkas
R. L. Vogel
M.E.A. Broekmeijer**

**Alterra-rapport 1459
WOT IN serie nr. 1**

Alterra, Wageningen, 2007

REFERAAT

Schmidt, A.M., F.H. Kistenkas, R. L. Vogel & M.E.A. Broekmeijer, 2007. *De rapportageverplichtingen van Directie Natuur van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit in het kader van wetten en verdragen; Een analyse van informatievragen en informatieaanbod als basis voor het WOT programma Informatievoorziening Natuur*. Wageningen, Alterra, Alterra-rapport 1459, WOT IN serie 1. 90 blz.; .3 fig.; .12 tab.; 35 ref.

In het huidige rapport wordt verslag gedaan over een inventarisatie van alle rapportageverplichtingen voortvloeiend uit wetten en verdragen waar het Ministerie van Landbouw, Natuur en Visserij, Directie Natuur (mede-)verantwoordelijk voor is. Ook wordt verslag gedaan van de hiervoor benodigde en beschikbare kennis, informatie en gegevens. Advies wordt gegeven hoe de huidige informatievoorziening t.b.v. de rapportageverplichtingen verbeterd kan worden.

Trefwoorden: wetten en verdragen, verplichtingen, rapportages, monitoring, meetnetten, databases, kennis, informatie, gegevens, natuur, bos, landschap, soorten, habitattypen.

ISSN 1566-7197

Dit rapport is digitaal beschikbaar via www.alterra.wur.nl. Een gedrukte versie van dit rapport, evenals van alle andere Alterra-rapporten, kunt u verkrijgen bij Uitgeverij Cereales te Wageningen (0317 46 66 66). Voor informatie over voorwaarden, prijzen en snelste bestelwijze zie www.boomblad.nl/rapportenservice

© 2007 Alterra
Postbus 47; 6700 AA Wageningen; Nederland
Tel.: (0317) 474700; fax: (0317) 419000; e-mail: info.alterra@wur.nl

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Alterra.

Alterra aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Inhoud

Woord vooraf	7
Samenvatting	9
1 Inleiding	13
1.1 Achtergrond	13
1.2 Doelstelling	13
1.3 Leeswijzer	13
2 Werkwijze	17
2.1 Analyse rapportageverplichtingen	17
2.2 Analyse informatievragen en -aanbod	17
2.3 Advisering LNV DN	20
3 Rapportageverplichtingen	21
3.1 Inleiding	21
3.1.1 Wet- en regelgeving	21
3.1.2 Rapportageverplichtingen	21
3.1.3 Conclusies	25
3.2 Internationale verdragen en ministeriële conferenties	26
3.2.1 Conventie inzake Biologische Diversiteit (CBD)	26
3.2.2 Ramsar Conventie	27
3.2.3 Bonn Conventie	28
3.2.4 Bern Conventie	29
3.2.5 Malta Convention	30
3.2.6 Werelderfgoed UNESCO	31
3.2.7 Europees Landschapsconventie (ELC)	31
3.2.8 Global Forest Resources Assessment (Global FRA)	32
3.2.9 Ministerial Conference on the Protection of Forest in Europe (MCPFE)	32
3.2.10 International Tropical Timber Agreement (ITTA)	33
3.2.11 United Nations Forum of Forest (UNFF)	34
3.2.12 Trilaterale Regeringsconferentie Waddenzee (Triwad)	34
3.2.13 International Convention for the Regulation of Whale conservation (ICRW)	37
3.2.14 Verdrag inzake de bescherming van het mariene milieu in het noordoostelijk deel van de Atlantische Oceaan (OSPAR)	37
3.3 EU-richtlijnen en EU-verordeningen	38
3.3.1 Vogelrichtlijn (VR)	38
3.3.2 Habitatrichtlijn (HR)	39
3.3.3 Forest Focus	43
3.3.4 CITES-verordeningen	44

3.4	Nationale wetten	45
3.4.1	Flora- en Faunawet	45
3.4.2	Natuurbeschermingswet	46
3.4.3	Natuurschoonwet	47
3.4.4	Boswet	47
4	Toetsing aanvragen ontheffingen (Ffw) en vergunningen (Nbw)	49
5	Informatievraag- / aanbodanalyse	51
5.1	Inleiding	51
5.2	Soorten	53
5.2.1	Definitie en beschrijving	53
5.2.2	Wettelijke context	54
5.2.3	Informatievragen	55
5.2.4	Informatieaanbod	56
5.2.5	Knelpunten informatievoorziening	59
5.2.6	Verbeteringen huidige informatievoorziening	65
5.3	Ecosystemen	66
5.3.1	Definitie en beschrijving	66
5.3.2	Wettelijke context	67
5.3.3	Informatievragen	67
5.3.4	Informatieaanbod	69
5.3.5	Knelpunten huidige informatievoorziening	70
5.3.6	Verbeteringen huidige informatievoorziening	72
5.4	Beschermde gebieden	73
5.4.1	Definitie en beschrijving	73
5.4.2	Wettelijke context	73
5.4.3	Informatievragen	75
5.4.4	Informatieaanbod	76
5.4.5	Knelpunten huidige informatievoorziening	76
5.4.6	Verbeteringen in de huidige informatievoorziening	77
6	Conclusies en aanbevelingen	79
6.1	Rapportages	79
6.2	Toetsingen aanvragen vergunningen en ontheffingen	79
6.3	Informatievraag-/aanbodanalyse	80
	Literatuur	83
Bijlage 1	Criteria voor het opstellen van door het Ministerie van LNV uitgebrachte Rode Lijsten	87

Woord vooraf

“De natuur wordt gemakkelijker begrepen dan verklaard.”

Seneca Romeins filosoof, staatsman en toneelschrijver (5 v.C. - 65 n.C.)

“Verjaag de natuur met een hooivork, en ze komt toch weer terug.”

Latijn: "Naturam expellas furca tamen usque recurret."

Horatius Romeins dichter (65 v.C. - 8 v.C.)

“De natuur overtreedt nooit haar eigen wetten.”

Leonardo da Vinci Italiaans schilder, ingenieur en musicus (1452-1519)

“Om te bewijzen dat de natuur zichzelf geen doel gesteld heeft, en dat alle doelloorzaken niets anders dan inbeelding zijn, daarvoor zijn niet veel woorden nodig.

Spinoza Nederlands filosoof (1632-1677)

“De mens beheerst de natuur, vóór hij geleerd heeft zichzelf te beheersen.”

Duits: “Der Mensch beherrscht die Natur, bevor er gelernt hat, sich selbst zu beherrschen.”

Albert Schweitzer Duits arts, theoloog, filosoof, musicus (1875-1965)

Het heeft een hele tijd geduurd voordat het huidige rapport naar de drukker kon, maar hier is dan eindelijk het resultaat van onze inventarisatie van alle op internationaal niveau gemaakte en in verdragen en wetten vastgelegde afspraken over de bescherming, het herstel en het behoud van de natuur (=natuur, bos en landschap). Ook worden hier de eerste resultaten gepresenteerd van onze zoektocht naar wel of niet parate kennis, informatie en gegevens over de natuur voor zover nodig om verantwoording af te kunnen leggen aan internationale commissies en/of conferenties. Deze zoektocht is nog niet ten einde en zal in de komende jaren dan ook worden vervolgd.

Veel personen hebben bijgedragen aan dit rapport en hiermee ook aan het leggen van de basis voor het WOT programma informatievoorziening Natuur. Astrid Berkhout (DN) en Bas van Vliet (DK) stonden ons vanaf het begin terzijde. Mede door hun inzet zijn de beleidsmedewerkers Directie Natuur en Directie Kennis steeds meer betrokken geraakt bij de uitvoering van het onderzoek, iets dat het resultaat ten goede is gekomen. Adrienne Lemaire (Vereniging Onderzoek Flora en Fauna) heeft zich erg ingezet om de samenwerking tussen Alterra en de Particuliere Gegevensbeherende Organisaties (PGO's) goed te doen laten verlopen, dit met succes. Jan Holtland (Staatsbosbeheer) en Henk Siebel (Natuurmonumenten) hebben ervoor gezorgd dat naast de inbreng van de PGO's ook de kennis en informatie van terreinbeherende organisaties in het huidige onderzoek kon worden meegenomen. Arco van Strien (Centraal Bureau voor Statistiek) heeft een belangrijke inbreng gehad met zijn kennis en expertise op het gebied van ecologische monitoring. Mark van Veen (Milieu- en Natuurplanbureau) en Marc Hoogerwerf (Alterra) niet te vergeten zijn beide ook actief bij de opzet van het WOT programma Informatievoorziening Natuur betrokken geweest en hebben veel informatie aangeleverd voor dit rapport. Wij willen ook graag alle personen bedanken die hier niet genoemd zijn maar die wel degelijk een belangrijke bijdrage hebben geleverd.

Anne Schmidt mede namens de co-auteurs

Samenvatting

Rapportageverplichtingen

Vanaf 2004 is een inventarisatie uitgevoerd van alle rapportageverplichtingen van LNV, Directie Natuur (DN). Hiertoe is allereerst een overzicht gegenereerd van alle wetten en verdragen waar DN (mede) verantwoordelijk voor is. Vervolgens zijn de wet- en verdragteksten bestudeerd en is onderzocht welke rapportages wanneer door wie (beleidsteams DN) aan welke instanties opgeleverd dienen te worden en hoe hard deze rapportageverplichtingen zijn.

Het huidige rapport geeft slechts een momentopname weer aangezien wetten en verdragen aan verandering onderhevig zijn. Het is dan ook zaak om hier in het vervolg op te anticiperen. Ook de teamindeling van DN is inmiddels veranderd hetgeen in een update van het huidige rapport zal worden verwerkt.

De rapportageverplichtingen betreffen verplichtingen om een schriftelijk verslag te doen aan internationale commissies of conferenties over de genomen maatregelen ter uitvoering van de bepalingen van internationale wet- en regelgeving en de doelmatigheid (efficiëntie) en/of doeltreffendheid (effectiviteit) van deze maatregelen voor de verwezenlijking van de doelstellingen. In internationaal verband wordt er gesproken van 'notification obligations'. Er valt een onderscheid te maken tussen:

- Algemene rapportages: schriftelijk verslagen over maatregelen en -effecten.
- Derogatie-rapportages schriftelijke verslagen over alle afwijkingen (verleende beschikkingen, vergunningen en ontheffingen) van wet- en regelgeving.

Geconstateerd is dat tot voor kort (voor de start van de WOT IN in 2005) de rapportages 'ad hoc' tot stand kwamen. Het ontbrak aan een goed overzicht van alle rapportageverplichtingen. Ook werden de rapportages niet gearchiveerd, zodat het achteraf veel werk was om te achterhalen wie welke eerder opgeleverde rapportage had opgesteld. Onduidelijk was ook hoe de rapportages tot stand kwamen en welke informatie voor de rapportages gebruikt was. Het advies is dan ook om het huidige overzicht van de rapportageverplichtingen jaarlijks te actualiseren en om per rapportageverplichting duidelijk afspraken te maken en vast te leggen over rol- en taakverdeling bijvoorbeeld in de vorm van 'draaiboeken'. Ook wordt aanbevolen om de eerder opgeleverde rapportages te archiveren.

Inmiddels is aan dit advies gehoor gegeven en zijn deze taken belegd in de WOT IN. DN is eindverantwoordelijk voor de rapportages. DK is verantwoordelijk voor de coördinatie. Alterra assisteert DN en DK bij de rapportages door a) eerder opgeleverde rapportages te archiveren, b) draaiboeken op te stellen van opgeleverde rapportages (t.b.v. traceerbaarheid en reproduceerbaarheid) en c) door informatie op te leveren ten behoeve van de rapportages. Alterra levert slechts een deel van de informatie aan. Een deel van de informatie komt van LNV. Alterra en LNV werken samen met andere partijen bijvoorbeeld de PGO's, terreinbeherende instanties en kennisinstituten om de in de rapportage gevraagd informatie uit beschikbare

gegevens te destilleren. LNV heeft in 2006 een GegevensAutoriteit Natuur i.o. (GA-N) opgesteld voor het beschikbaar maken van natuurgegevens van PGO's, terreinbeherende instanties e.d. die voor de rapportages (en andere doeleinden) nodig zijn. De GA-N krijgt in 2007 een wettelijke status. De samenwerking tussen GA-N en WOT IN zal in 2007 verder vorm gegeven worden. Afstemming tussen beide is erg belangrijk.

Informatievragen

Aangezien er een grote overlap bestaat in de doelstellingen van wetten en verdragen is er ook grote overlap in de informatievragen. Zo worden de Vogel- en Habitatrichtlijn wel gezien als een Europese implementatie van de mondiale verdragen van Bonn en Bern. Zoals bekend zijn de Vogel- en Habitatrichtlijn op hun beurt weer omgezet in onze nationale wetgeving, te weten de Flora- en faunawet (soortenbescherming) en de herziene Natuurbeschermingswet 1998 (gebiedenbescherming).

De doelstellingen van de hier vermelde wetten en verdragen komen kort samengevat en enigszins versimpeld neer op het behoud en de bescherming van soorten, ecosystemen (met onderscheid tussen terrestrische, aquatische en mariene ecosystemen en bosccosystemen), landschappen en gebieden. Door de verantwoordelijke commissies wordt dan ook gevraagd verslag te doen over genomen maatregelen en de effecten van desbetreffende maatregelen op de te behouden en beschermde soorten, ecosystemen, landschappen en gebieden.

Dit rapport gaat in op de informatie die gevraagd wordt over de effecten van maatregelen en niet op de maatregelen zelf. De landschappen zijn hierbij nog buiten beschouwing gelaten aangezien hier nog geen concrete rapportageverplichtingen gelden. Ook de bossen (bosccosystemen) hebben in dit rapport beperkt aandacht gekregen, dit zou in de vervolgstudie (2007) beter uitgewerkt moeten worden.

Het accent van het huidige rapport ligt op de informatievragen van de Europese Commissie in het kader van de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn en in samenhang hiermee de Flora- en Faunawet (Ffw) en de Natuurbeschermingswet (Nbw), dit omdat dit 'harde' of beter gezegd juridische afdwingbare verplichtingen betreft. Centraal in dit rapport staat dan ook de door de EC gevraagde informatie over de 'staat van instandhouding' van soorten en habitattypen.

Informatieaanbod

Wat betreft het informatieaanbod wordt een duidelijk onderscheid gemaakt tussen 'meetnetten' (ofwel monitoringprogramma's) en 'databases'. Meetnetten zijn een middel om gegevens in te winnen (in het veld en/of via aardobservatie) en te bewerken tot specifieke informatie. Meetnetten hebben dan ook specifieke meetdoelen en meetvariabelen. Databases zijn een middel om in het veld en/of via aardobservatie ingewonnen gegevens op te slaan. De databases kunnen dus gevuld worden met gegevens uit meetnetten, maar worden vaak ook gevuld op basis van 'ad hoc' verzamelde gegevens (onder andere gegevens uit archieven). De gegevens uit de huidige meetnetten zijn (nog) onvoldoende toereikend om alle in de rapportage

gevraagde informatie op te leveren. Vandaar dat naast de meetnetgegevens ook geput wordt uit de 'ad hoc' verzamelde gegevens opgeslagen in databases. Dit geldt bijvoorbeeld voor de informatie over de verspreiding van soorten en habitattypen.

De meetnetten van het 'Netwerk Ecologische Monitoring' vormen een belangrijke bron van informatie, maar dekken dus nog niet de totale informatiebehoefte van alle rapportageverlichtingen. De meetnetten van het NEM zijn voornamelijk gericht op landelijke monitoring terwijl voor bijvoorbeeld Natura2000 en de Ramsar Conventie juist ook gegevens op gebiedsniveau van belang zijn. Deze gegevens worden onder meer ingewonnen door terreinbeherende instanties, die momenteel geen deel uitmaken van het NEM. Ook de aquatische en mariene soorten en habitattypen zijn niet opgenomen in het NEM. Hier speelt IMARES ondermeer een belangrijke rol en ook IMARES maakt geen deel uit van het NEM. Geadviseerd wordt daarom om het NEM uit te breiden en ook meer organisaties te laten deelnemen aan dit platform.

Het NEM dient dus ook uitgebreid te worden wat betreft de meetdoelen en meetvariabelen. Momenteel ligt het accent van het NEM op het meten van trends in de populatieomvang van soorten, terwijl ook trends in de verspreiding van soorten van belang zijn. Bovendien dient ook het leefgebied van soorten in de toekomst beter in beeld gebracht te worden. Hier is duidelijk een informatieleemte.

Het NEM is ook voornamelijk gericht op soorten en in mindere mate op ecosystemen (habitattypen). Wat betreft de habitattypen is de inwinning van vegetatiegegevens van belang. Naast de provincies die het Landelijk Meetnet Flora en Fauna Natuur en Milieukwaliteit (onderdeel van het NEM) uitvoeren spelen hier de terreinbeherende instanties een zeer belangrijke rol. Terreinbeheerders maken naast vegetatieopnamen (puntwaarnemingen net als het LMF N&M) vaak ook gebiedsdekkende vegetatiekarteringen die voor Natura2000 van uitermate belang zijn bijvoorbeeld voor het bepalen van het oppervlakte van habitattypen. Het probleem bij de ecosystemen is dat er diverse typologieën (habitattypen, natuurdoeltypen, natuurdoelen, beheerdoeltypen, beheerdoelpakketten etc.) gebruikt worden, die niet altijd even goed gedefinieerd zijn en ook altijd even niet gemakkelijk naar elkaar te vertalen zijn. Het wordt daarom ook aanbevolen om ervoor zorg te dragen dat er (ongeïnterpreteerde) vegetatiegegevens beschikbaar komen, die naar diverse ecosysteemttypen vertaald kunnen worden. Naast vegetatiegegevens is het hierbij ook van belang om over abiotische gegevens (b.v. grondwaterstanden, bodemttypen etc.) en gegevens over het beheer (b.v. maaien, plaggen, branden en grazen) te beschikken. Ook deze gegevens worden veelal door terreinbeherende organisaties verzameld. Bovendien beschikken deze organisaties over specifieke terreinkennis hetgeen ook van groot belang is bij de interpretatie van gegevens.

Zowel voor soorten als voor ecosystemen is het tevens van belang om inzicht te hebben in de zogenaamde 'drukfactoren' en 'bedreigingen'. Deze hebben ondermeer te maken met de welbekende 'ver-thema's (verdroging, verzuring, vermessing, versnippering, verstoring etc.). Deze informatie is deels beschikbaar bij andere Ministeries, waaronder het Ministerie van VROM en het Ministerie van V&W. Samenwerking met desbetreffende Ministeries wordt dan ook sterk aanbevolen. Ook hier spelen de terreinbeherende instanties weer een belangrijke rol, aangezien deze

organisaties het beste zicht hebben op wat er in de door hun beheerde terreinen speelt.

Geconstateerd is dat er drie van groot belang zijnde databases zijn in Nederland, te weten: de 'Nationale Database Flora en Fauna' (nog in ontwikkeling, betreft soortgegevens), de 'Landelijke Vegetatiedatabank' (betreft vegetatiegegevens, te vertalen naar habitattypen) en het 'Beschermd Gebiedenregister' (betreft gegevens over de beschermde gebieden). Aanbevolen wordt om deze databases structureel te onderhouden en goed (via internet) te ontsluiten. Mogelijk dat deze databases in de toekomst de status van een 'Basisregistratie' kunnen krijgen. Afspraken dienen gemaakt te worden over de gebruiksrestricties en kosten voor gebruik van de gegevens uit deze databases. De kwaliteit van de gegevens in desbetreffende databases zou verbeterd kunnen worden door het inwinnen van soortgegevens en vegetatiegegevens structureel te financieren en beter af te stemmen op de informatievragen in het kader van de rapportageverplichtingen. Aanbevolen wordt om hierbij ook rekening te houden met vragen van terreinbeheerders en ontheffing- en vergunningverleners.

Eindconclusie

Een algemene impressie is dat er grote samenhang is wat betreft de doelstellingen van wetten en verordeningen, maar dat het ontbreekt aan samenhang bij de toetsing (evaluatie) van desbetreffende doelstellingen. Er worden door diverse gremia (o.a. scientific working comités) een grote variatie aan indicatoren gedefinieerd. De basisgegevens die als input dienen voor desbetreffende indicatoren komen in feite op hetzelfde neer. Er zijn gegevens vereist over soorten, ecosystemen, landschappen en gebieden. Om tot een betere samenhangende informatievoorziening te komen zou er daarom ook meer samenhang moeten komen in het beleid. Nu lijken er aparte sporen te lopen bijvoorbeeld Natura2000, Monitoring en Evaluatie Agenda Vitaal Platteland, EHS en Programma Beheer. De doelstellingen komen veelal overeen (b.v. behoud van Biodiversiteit), maar er worden verschillende eisen gesteld aan de in te winnen gegevens. Een goed voorbeeld hiervan is de grote hoeveelheid aan soortenlijsten (doelsoorten, meetsoorten, typische soorten, VR soorten, HR soorten, Rode lijst soorten etc.). Ook de interdepartementale samenwerking is van groot belang omdat de raakvlakken tussen het natuurbeleid, waterbeleid, milieubeleid en ruimtelijke ordeningsbeleid groot zijn. Algemene indruk is dan ook dat er veel energie gestoken wordt in verzamelen en bewerken van gegevens tot de vereiste indicatoren, maar dat er maar zeer beperkt gebruik gemaakt wordt van desbetreffende informatie.

1 Inleiding

1.1 Achtergrond

Het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) heeft in 2004 aan Alterra de opdracht gegeven om een onderzoeksprogramma voor te bereiden ter ondersteuning van LNV, Directie Natuur (DN) bij het uitvoeren van rapportages in het kader van wetten en verdragen. Vanaf 2004 is er daarom een analyse uitgevoerd van de rapportageverplichtingen¹ van DN. In aanvulling op deze analyse zijn ook de informatievragen- en het informatieaanbod bestudeerd. Onderzocht is welke informatie vereist is voor de rapportages, of deze informatie ook voor handen is en zo ja of deze informatie beantwoordt aan de eisen die gesteld worden door de internationale commissies en/of conferenties. Op basis van de resultaten van deze analyses wordt een advies gegeven aan DN hoe de informatievoorziening t.b.v. de verplichte rapportages te verbeteren. De resultaten van het huidige project vormen de basis voor het WOT programma 'Informatievoorziening Natuur'.

De in dit rapport genoemde rapportageverplichtingen zijn uiteraard slechts een momentopname. Er dienen zich voortdurend nieuwe ontwikkelingen aan. Zowel op nationaal niveau vergelijk voorontwerpen als de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) en de ook voor de EHS mogelijk van belang zijnde Wet inrichting landelijke gebieden (Wilg) als ook op internationaal (Verdrag van Aarhus) en communautair niveau (Kaderrichtlijn Infrastructure for Spatial Information in Europe, kortweg INSPIRE).

1.2 Doelstelling

De doelstellingen van dit deelproject zijn als volgt:

1. Analyse van de rapportageverplichtingen van LNV, Directie Natuur.
2. Analyse van de informatievragen en het informatieaanbod.
3. Advisering over verbeteringen in informatievoorziening t.b.v. de verplichte rapportages.

1.3 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt toegelicht hoe er in het huidige project te werk is gegaan. Hierbij wordt onderscheid gemaakt in de volgende drie stappen: 1) analyse van rapportageverplichtingen, 2) analyse van informatievragen en -aanbod en 3)

¹ Wat betreft de interpretatie van het begrip 'verplichting' wordt vooralsnog in beginsel aangesloten bij de heersende rechtsdogmatiek en wordt bedoeld op een *algemeen verbindend voorschrift* (Meij *et. al.*, 2000). Verplichtingen niet gebaseerd op een specifieke wettelijke en/of verdragsrechtelijke bepaling, doch enkel gebaseerd op beleidsregels (cf. art. 1:3 lid 4 Awb), een planologische kernbeslissing (pkb) of een overeenkomst cq. convenant worden aldus in beginsel niet aangemerkt als 'verplichting'.

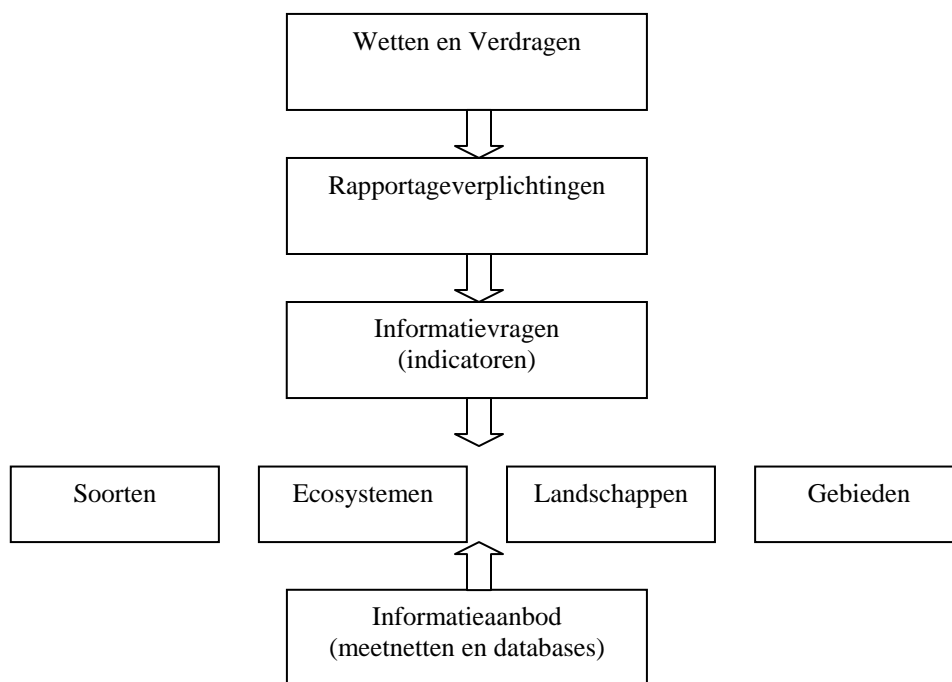
advisering van LNV over mogelijke verbeteringen in de huidige informatievoorziening.

In hoofdstuk 3 (resultaat van stap 1) wordt een korte inleiding gegeven over de wettelijke context, de juridische afdwingbaarheid (hardheid) en het schaalniveau (mondiaal, Europees, nationaal) van de rapportageverplichtingen. Vervolgens worden per wet of verdrag beschreven: 1) de doelstellingen, 2) de rapportageverplichtingen en 3) de informatievragen (dit op hoofdlijnen).

In hoofdstuk 4 (ook resultaat van stap 1) wordt expliciet ingegaan op de toetsingen van aanvragen voor ontheffingen (Ffw) en vergunningen (Nbw). Aangegeven wordt hoe dit verband houdt met de rapportageverplichtingen in het kader van de EU-richtlijnen. Er wordt slechts beperkt ingegaan op de informatievragen aangezien de toetsingprocedures nog onvoldoende zijn uitgewerkt en er door de VOFF (Lemaire *et. al.*, 2005) al een advies is gegeven.

Hoofdstuk 5 (het resultaat van stap 2) gaat dieper in op de informatievragen. Dit hoofdstuk begint met een algemene inleiding, waarbij nadrukkelijk is gekeken naar de overlap in informatievragen. Hierbij worden 4 thema's (onderwerpen) onderscheiden, te weten soorten, ecosystemen, gebieden en landschappen. Vervolgens worden er per thema (met uitzondering van de landschappen) ingegaan op: 1) de definitie en beschrijving van desbetreffende thema (onderwerp), 2) de wettelijke context, 3) de informatievragen en het informatieaanbod, 4) de knelpunten in de huidige informatievoorziening en 5) mogelijke verbeteringen in de huidige informatievoorziening.

In hoofdstuk 6 (het resultaat van stap 3) worden conclusies getrokken en worden algemene aanbevelingen gedaan ter verbetering van de informatievoorziening. In feite wordt de informatievoorziening dus vanuit twee kanten belicht, de vraagkant en de aanbodkant, zie Figuur 1.

Figuur 1 Informatievragen versus informatieaanbod

2 Werkwijze

In dit hoofdstuk wordt een korte toelichting gegeven hoe er in het huidige project te werk is gegaan. Allereerst is een analyse uitgevoerd van de rapportageverplichtingen van DN. Vervolgens is een informatievraag- /aanbodanalyse uitgevoerd. Op basis van beide analyses zijn uiteindelijk conclusies getrokken en worden aanbevelingen gedaan hoe de informatievoorziening te verbeteren. In onderstaande paragrafen worden deze drie stappen toegelicht.

2.1 Analyse rapportageverplichtingen

In 2004 is er een interviewronde gehouden bij DN om alle internationale en nationale wet- en regelgeving waar DN mee te maken heeft in beeld te brengen. Vervolgens is er een inventarisatie uitgevoerd van de rapportageverplichtingen die voortvloeien uit desbetreffende wet- en regelgeving, dit door bestudering van verdragteksten, rechtsliteratuur, jurisprudentie, de Reporting Obligations Database (www.rod.eionet.eu.int), het LNV-DIZ rapport (Ministerie van LNV, 2003) en het EC LNV rapport (Dijk, van en van der Meij, 2003).

Een standaard (format) is ontwikkeld voor de beschrijving (meta-informatie) van de rapportageverplichtingen. Hierin wordt ondermeer vermeld de wet of het verdrag in kader waarvan gerapporteerd dient te worden, aan welke instantie gerapporteerd dient te worden, de 'hardheid' (juridische afdwingbaarheid) van de rapportageverplichting en de frequentie. De meta-informatie wordt nu beheerd in een speciaal hiervoor ontwikkelde database.

Naast de rapportageverplichtingen is ook de beoordeling van aanvragen voor ontheffingen en vergunningen in het kader van respectievelijk de Flora- en Faunawet (Ffw) en de Natuurbeschermingswet (Nbw) onderzocht. Hiervoor zijn de toetsingprocedures van de verantwoordelijk uitvoerende diensten, te weten de Dienst Landelijk Gebied (DLG) en de Dienst Regelingen (DR) en de beschikbare handleidingen bestudeerd, waaronder de 'Handleiding inhoudelijke advisering ontheffingsaanvragen ex art. 75 Flora- en Faunawet' (DLG, 2005) en 'checklist Natuurbeschermingswet' (LNV, 2006).

2.2 Analyse informatievragen en -aanbod

Informatievragen

De informatievragen zijn in beeld gebracht door bestudering van de rapportageformats en de eerder ingeleverde rapportages (voor zover beschikbaar). Tevens is gekeken naar de voorschriften van bestaande comités en/of scientific working groups bijvoorbeeld de voorschriften van de Scientific Working Group van het Habitat Comité (SWG, 2006). Ook is geput uit handleidingen en adviezen van

ondermeer het European Topic Centre (ETC, 2006) of Biodiversity en European Environmental Agency (EEA, 2002).

De voorschriften van bestaande comités en/of scientific working groups zijn niet altijd even duidelijk opgesteld en daarom is een interpretatie van deze voorschriften vereist om de informatievraag goed in beeld te brengen. Deze interpretatie heeft hoofdzakelijk buiten dit project, maar wel binnen het WOT programma Informatievoorziening Natuur plaatsgevonden, te weten in het kader van de projecten gericht op de monitoring van de 'staat van instandhouding' van soorten en habitattypen. Het huidige project tapt af van de resultaten van desbetreffende projecten (Ottburg *et. al.*, in prep.; Sierdsema *et. al.*, in prep.; Kleunen *et. al.* in prep. Janssen *et al.*, in prep.; Dobben *et. al.*, in prep.).

Voor zover mogelijk is de informatievraag gespecificeerd aan de hand van *indicatoren*. Onder indicatoren wordt verstaan bewerkte (geïnterpreteerde) gegevens over specifieke onderwerpen die in de rapportages gevraagd wordt bijvoorbeeld trends in de populatieomvang (aantallen) van soorten en de trends in de verspreiding (ruimtelijke distributie) van soorten.

Wat betreft de beoordeling van aanvragen voor ontheffingen en vergunningen zijn de toetsingprocedures en handleidingen bestudeerd, alsmede de hiervoor benodigde informatie per processtap. Bovendien is geput uit de analyses van Van der Grift *et.al.* (2005), Vlasblom (2005) en Lemaire *et.al.* (2005). De beoordeling van vergunningaanvragen door Provincies of LNV Directie Regionale Zaken (DRZ) is in verband met de recente implementatie van Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn nog volop in ontwikkeling, evenals de doorwerking naar andere richtlijnen bijvoorbeeld de Kaderrichtlijn Water (KRW) en de Strategische Milieubeoordeling (SMB sinds 1 oktober Plan-mer geheten).

Informatieaanbod

Het informatieaanbod bestaat uit onbewerkte en bewerkte (geïnterpreteerde) gegevens ofwel *informatie*. De *gegevens* worden veelal ingewonnen in het veld en/of via aardobservatietechnieken conform een van te voren vastgestelde methodiek (b.v. een *meetnet*) en opgeslagen en beheerd in een *database*. De bewerkingsprocedures om de veld- en/of aardobservatiegegevens te bewerken tot de in de rapportages gevraagde informatie kan deels worden geautomatiseerd en vastgelegd in *informatiesystemen*.

Er is een inventarisatie uitgevoerd van bestaande meetnetten en databases door middel van literatuuronderzoek en interviews met experts en beleidsmedewerkers. Er is een standaard (format) ontwikkeld voor de beschrijving (meta-informatie) van meetnetten. Hierin wordt ondermeer vermeld de meetdoelen, de meetvariabelen, de meetfrequentie, de ruimtelijke en temporele dekking. De meta-informatie van de meetnetten wordt beheerd in een speciaal hiervoor ontwikkelde database De (geografische) databases worden beschreven conform de internationale metadatastandaard ISO 19115 (Ravi, 2006). De meta-informatie van de databases is opgenomen in een datacatalogus.

Confrontatie informatievrage en informatieaanbod

De informatievragen zijn geconfronteerd met het informatieaanbod. Hierbij is getracht de overlap in informatievragen in beeld te brengen door gemeenschappelijke onderwerpen (thema's) te onderscheiden, te weten soorten, ecosystemen, landschappen en gebieden. Er is een inventarisatie uitgevoerd wat er in welke wettelijke en/of beleidscontext over deze onderwerpen gevraagd wordt veelal in de vorm van *indicatoren* bijvoorbeeld *trends in de populatieomvang van soorten* of *trends in de oppervlakte van ecosystemen*.

Vervolgens is onderzocht uit welke informatiebronnen geput kan worden om deze informatie boven tafel te krijgen. Van desbetreffende informatiebronnen (o.a. meetnetten en databases) is de 'toegankelijkheid' beoordeeld aan de hand van de *bekendheid*, de *bereikbaarheid* en de *bruikbaarheid*, dit met behulp van de onderstaande toetsingscriteria.

Toetsingscriteria toegankelijkheid informatie

Bekendheid:

- ⇒ Is de informatiebron beschreven? Ja/nee
- ⇒ Zoja conform een erkende metainformatiestandaard? Ja/nee?
- ⇒ Wordt de metainformatie van de informatiebron ontsloten? Ja/nee
- ⇒ Zoja hoe? via internet, publicaties, etc.
- ⇒ Wordt de informatiebron zelf ontsloten?
- ⇒ Zoja hoe?

Bereikbaarheid:

- ⇒ Zijn er juridische restricties wat betreft het gebruik van de informatiebron? Ja/nee
- ⇒ Zoja welke?
- ⇒ Zijn er financiële restricties wat betreft het gebruik van de informatiebron? Ja/nee
- ⇒ Zoja welke?

Bruikbaarheid:

- ⇒ Correspondeert oorspronkelijke doel met het beoogde doel? Ja/nee
- ⇒ Is de toepassingsschaal voldoende voor beoogd gebruik? Ja/nee
- ⇒ Is de ruimtelijke dekking (geografisch gebied) voldoende voor beoogd gebruik? Ja/nee
- ⇒ Is de temporele dekking (van jaar .. tot jaar ..) voldoende voor beoogd gebruik? Ja/nee
- ⇒ Is de volledigheid (b.v. alle km hokken gevuld ja/nee?) voldoende voor beoogd gebruik? Ja/nee
- ⇒ Is de actualiteit (update frequentie, b.v. hoe vaak wordt km-hok opgenomen?) voldoende voor beoogd gebruik? Ja/nee
- ⇒ Is de nauwkeurigheid voldoende voor beoogd gebruik (heeft met methodiek inwinnen en bewerken gegevens te maken)? Ja/nee
- ⇒ Is de betrouwbaarheid voldoende voor beoogd gebruik (heeft met methodiek inwinnen en bewerken gegevens te maken)? Ja/nee

2.3 Advisering LNV DN

Op basis van de informatievraag/-aanbodanalyse worden conclusies getrokken en aanbevelingen gedaan hoe de informatievoorziening t.b.v. de verplichte rapportages in de toekomst vorm te geven. De adviezen zijn/worden gebruikt bij het opstellen van het jaarlijkse werkplan van het WOT programma 'Informatievoorziening Natuur'.

3 Rapportageverplichtingen

3.1 Inleiding

3.1.1 Wet- en regelgeving

Op basis van de interviewronde bij LNV in 2004, is alle internationale en nationale wet- en regelgeving waar DN mee te maken krijgt in kaart gebracht (zie Tabel 1). Hierbij is tevens aangegeven welk beleidsteams van DN² deze wet- en regelgeving in hun beleidsdossiers hebben zitten.

Op deze lijst staan:

- Internationale verdragen ministeriële conferenties
- Europese richtlijnen en verordeningen
- Nationale wetten
- Nationaal beleid (geen wetgeving)

Een deel van de wet- en regelgeving genoemd in Tabel 1 valt niet onder de verantwoordelijkheid van DN maar van andere beleiddirecties van het Ministerie van LNV (b.v. Directie Platteland) of andere Ministeries (b.v. het Ministerie van Volksgezondheid, Ruimtelijke Ordening en Milieu en het Ministerie van Verkeer & Waterstaat). DN is in dit geval vaak mede-verantwoordelijk aangezien het water-, ruimtelijke ordenings- en milieubeleid consequenties heeft voor het natuurbeleid en vice versa.

3.1.2 Rapportageverplichtingen

Van de onder de verantwoordelijkheid van DN vallende wet- en regelgeving, is vervolgens gekeken of hier *structurele rapportageverplichtingen* uit voortvloeien en zo ja of die *juridisch afdwingbaar* zijn.

Rapportageverplichtingen betreffen verplichtingen om een schriftelijk verslag te doen aan internationale commissies of conferenties over de genomen maatregelen ter uitvoering van de bepalingen van internationale wet- en regelgeving en de doelmatigheid (efficiëntie) en/of doeltreffendheid (effectiviteit) van deze maatregelen voor de verwezenlijking van de doelstellingen. In internationaal verband wordt er gesproken van 'notification obligations'.

Er valt een onderscheid te maken tussen:

- Algemene rapportages: schriftelijk verslagen over maatregelen en -effecten.
- Derogatie-rapportages schriftelijke verslagen over alle afwijkingen (verleende beschikkingen, vergunningen en ontheffingen) van wet- en regelgeving (dit geldt alleen bij verplichte implementatie van internationale wet- en regelgeving in nationale wet- en regelgeving).

² De indeling in beleidsteams van de Directie Natuur is eind 2006 veranderd. Deze verandering zal in een vervolgversie van het huidige rapport worden verwerkt.

Tabel 1 Overzicht wet- en regelgeving waar het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV), Directie Natuur hoofd- (X) of medeverantwoordelijk ((X)) voor is.

Wet- en regelgeving	Beleidsteams LNV DN						
	Realisatie EHS	Beheer Natuur en Landschap	Internationaal	Water en Milieu	Gebieds- bescherming	Soorten	Landschappen
Internationale verdragen en ministeriële conferenties							
Convention on Biological Diversity (CBD)			X				
Convention on Wetlands of International Importance Especially as Waterfowl Habitat (Ramsar Convention)			X		X		
Convention on the conservation of migratory species of wild animals (Bonn Convention)			X				
Convention on the conservation of European wildlife and natural habitats (Bern Convention)			X				
Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna en Flora (CITES)			X			X	
The European Convention on the Protection of the Archaeological Heritage (Malta convention)							(X)
Unesco World Heritage Convention							(X)
European Landscape Convention (ELC)							X
Ministerial Conference on the Protection of Forest in Europe (MCPFE)		X					
Global Forest Resources Assessment (Global FRA)		X					
International Tropical Timber Agreement (ITTA)							
United Nations Forum of Forest							
The Trilateral Cooperation on the Protection of the Wadden Sea (Triwad)				(X)			
International Convention for the regulation of Whaling (ICRW)				(X)			
Convention for the Protection of the Marine Environment of the North-East Atlantic (OSPAR)				(X)			
Europese richtlijnen en verordeningen							
Bird Directive					X	X	
Habitat Directive					X	X	
Water Framework Directive (WFD)				(X)			
Forest Focus		X					
Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna en Flora (CITES)			X			X	
Nationale wetgeving							
Flora- en Faunawet (Ffw)						X	
Natuurbeschermingswet (Nbw)					X		
Natuurschoonwet (Nsw)					X		
Boswet		X					
Wet Milieubeheer (m.e.r.) en Strategische MilieuBeoordeling (SMB)				(X)			
Wet Investeringsbudget Landelijk Gebied (Wilg)	(X)				(X)		(X)

De nadruk is gelegd op *structurele* rapportageverplichtingen ofwel rapportages die met zekere frequentie (jaarlijks – 10 jaarlijks) opgeleverd dienen te worden. Rapportages die eenmalig of incidenteel plaatsvinden zijn als niet prioritair beschouwd en buiten beschouwing gebleven.

Juridisch afdwingbaar wil zeggen dat bij het niet nakomen van de verplichting een juridische sanctie door de opsteller van de regelgeving kan worden opgelegd. Hier wordt in de volgende paragraaf verder op ingegaan.

Juridische afdwingbaarheid

Bij het vaststellen van de juridische afdwingbaarheid van rapportageverplichtingen was het belangrijkste criterium de vraag of de verplichting aan een *fatale termijn* gebonden is. Dergelijke termijnen zijn in rechte afdwingbaar via een veroordeling door een nationale of internationale rechter³. Bijvoorbeeld over de soortbescherming van de Vogelrichtlijn moet jaarlijks gerapporteerd worden. Andere verplichtingen zijn daarentegen zeer facultatief gesteld. Zij zijn aan geen enkele termijnstelling gebonden en daarmee zeer vrijblijvend. De frequentie ofwel *termijnstelling* van de rapportage is zo recht evenredig met de urgentie ofwel de juridische afdwingbaarheid, van de verplichting.

Naast de termijnstelling van de rapportageverplichting, speelt nog een ander criterium een rol bij het vaststellen van de juridische afdwingbaarheid: de *duidelijkheid* van de verplichting. Sommige verplichtingen, ook soms die met een duidelijke termijnstelling, zijn zeer vaag gesteld. Zo wordt bijvoorbeeld niet nader gepreciseerd wat met ‘nuttige gegevens’ behorend bij een rapportageverplichting van de Vogelrichtlijn (art. 4) wordt bedoeld. Verplichtingen die zijn gebonden aan een format van bijvoorbeeld het Habitatcomité (zoals art. 16 en 17 HR) zijn juridisch ‘harder’ en dus eerder rechtens afdwingbaar, dan vage en open normen. Een nationale of communautaire rechter zal een diffuse norm als niet zonder meer afdwingbaar bestempelen.

Aldus bepalen *termijnstelling* en *duidelijkheid* van de rapportageverplichting samen de urgentie cq. juridische afdwingbaarheid van de verplichting. Van vage normen die bovendien niet via een (inter)nationale rechter zijn af te dwingen is de juridische betekenis en imperativiteit gering. Dit geldt bijvoorbeeld voor de Ramsar Conventie en andere niet-communautaire verdragsbepalingen (Backes *et. al.*, 2000). In het algemeen kan gesteld worden dat de niet-communautaire verdragsbepalingen een geringere imperativiteit kennen dan de communautaire en nationale bepalingen. Normatief duidelijke en vooral ook termijnstellende EU- en nationale verplichtingen zullen aldus een hoge urgentie kunnen worden toebedeeld.

Er is nog zeer weinig jurisprudentie en rechtsliteratuur over de Europese en mondiale notificatieplicht. In de rechtsliteratuur over EG-lidstatelijke kennisgevingsverplichtingen wordt overigens nog wel de stelling verdedigd dat uit het communautaire beginsel van gemeenschapstrouw (art. 10 EG-Verdrag) naast de

³ Zaak C-435/99 (Commissie vs Portugal) waarin Portugal werd veroordeeld omdat rapportageverplichtingen niet waren nagekomen.

expliciete termijngebonden verslagverplichting ook nog een impliciete informatieplicht zou kunnen voortkomen voorzover die informatie betrekking heeft op zaken die gelegen zijn binnen de werkingssfeer van een EG-richtlijn en de informatie de Commissie in staat stelt haar toezichthoudende taak te kunnen uitvoeren.

Schaalniveau

De rapportageverplichtingen zijn gekoppeld aan regelgeving op verschillend schaalniveau. Onderscheid kan gemaakt worden tussen:

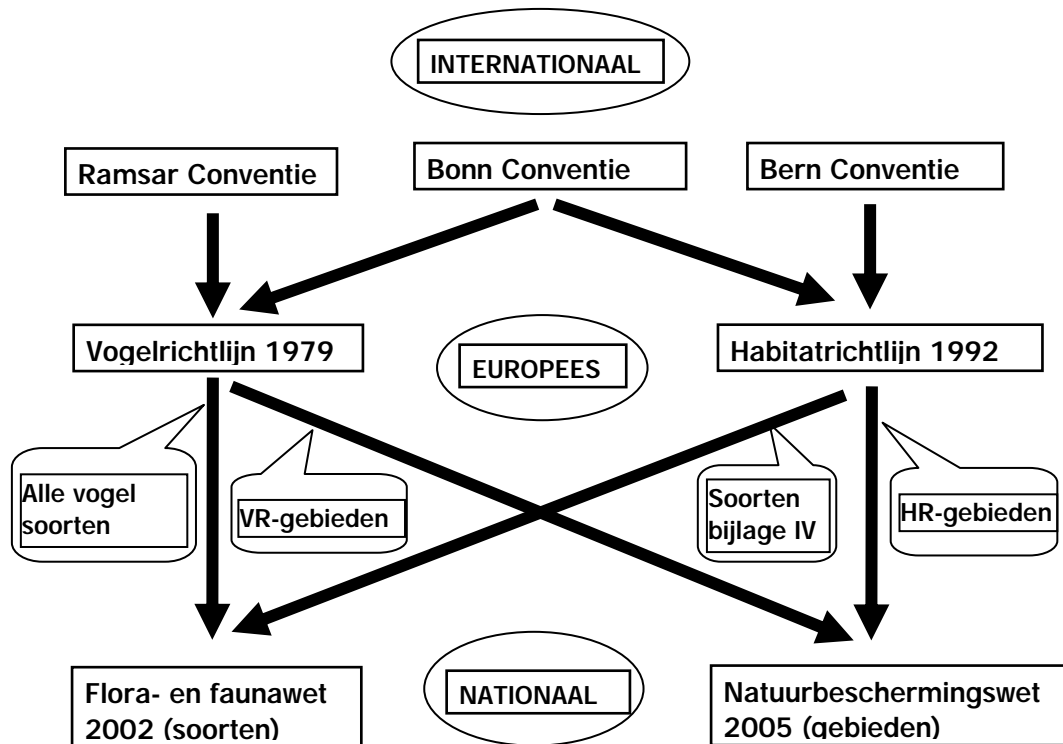
- *internationale niet-communautaire* (meestentijds mondiale of pan-europese) verplichtingen,
- *communautaire* (dus uit EU-regelgeving afkomstige) verplichtingen
- *nationale* verplichtingen (enkel op nationale wetgeving) gebaseerde verplichtingen.

We zagen in paragraaf 3.1.1 dat de juridisch afdwingbare verplichtingen vooral te vinden zijn binnen de communautaire richtlijnen en verordeningen en nationale wetten. Maar veel onderwerpen komen op mondiaal, Europees en nationaal niveau aan bod. Dit geldt bijvoorbeeld voor de wet- en regelgeving binnen het thema biodiversiteit. Zo worden de Vogel- en Habitatrichtlijn wel gezien als een Europese implementatie van de mondiale verdragen van Bonn en Bern. Zoals bekend zijn de Vogel- en Habitatrichtlijn op hun beurt weer omgezet in onze nationale wetgeving, te weten de Flora- en faunawet (soortenbescherming) en de herziene Natuurbeschermingswet 1998 (gebiedenbescherming) zie Figuur 2.

Dit betekent dat:

- a) voor veel verplichtingen op verschillende schaalniveaus dezelfde inhoudelijke doelstellingen en dus vergelijkbare indicatoren gelden,
- b) dat een aantal niet-afdwingbare verplichtingen op een ander schaalniveau wel juridisch afdwingbaar zijn,
- c) dat gegevens en daaruit afgeleide informatie t.b.v. niet-afdwingbare verplichtingen wel toeleverend kunnen zijn voor juridisch afdwingbare rapportages.

Ook de EU-verordening 338/97 over de handel in beschermde soorten, kan gezien worden als een communautaire implementatie van het mondiale CITES-verdrag.

Figuur 2 Schematische relatie tussen een aantal verdragen, richtlijnen en wetten gericht op behoud biodiversiteit. De Bonn Conventie is ook gericht op soorten in de overzeese gebiedsdelen, evenals het Verdrag inzake Biologische Diversiteit.

3.1.3 Conclusies

Er blijken twee niveaus van juridisch afdwingbare rapportageverplichtingen te onderscheiden:

1. Op *internationaal niveau* betreft dat de *communautaire regelgeving*, de van de Europese Unie afkomstige regelgeving, in de vorm van richtlijnen. Omdat het EU-recht via het Hof van Justitie in beginsel in rechte afdwingbaar is, zijn communautaire verplichtingen juridisch dwingend. Bij niet-communautaire verdragen, zoals bijvoorbeeld het Biodiversiteitsverdrag, ontbreekt immers een internationale rechter met dwingende bevoegdheden.
2. Op *nationaal niveau* betreft dat, volgens de heersende rechtsdogmatiek, rapportageverplichtingen die voortvloeien uit specifieke, formeel-wettelijke bepalingen zoals een algemeen verbindend voorschrift (avv) afkomstig van de landelijke wetgever juridische afdwingbaar zijn. Verplichtingen die voortkomen uit beleidsregels (ofwel pseudo-wetgeving, vergelijk art.1.3 lid 4 Algemene wet bestuursrecht) of bijv. overeenkomsten van convenanten zijn aldus minder dwingend en blijven vooralsnog buiten beschouwing⁴. Zo

⁴ Subsidieregelingen en (bestuurs)overeenkomsten zoals die in het kader van het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) blijven hier dus buiten beschouwing omdat zij (nog) niet op een specifieke *wet in formele zin* zijn gebaseerd. De voorgenomen WILG (Wet ILG) zou in de toekomst hierin verandering kunnen brengen. Ook begrotingsposten en de VBTB in de MvT bij een begrotingswet ex

betreft de uitvoering van de Ecologische Hoofdstructuur slechts een bestuurlijke aangelegenheid, gebaseerd op planologische in plaats van wettelijke instrumenten.

Echter, het bovenstaande onderscheid tussen wettelijke, juridisch afdwingbare verplichtingen en bestuurlijke, niet-juridisch afdwingbare verplichtingen is niet altijd leidend in de gevoelde noodzaak om aan verplichtingen te voldoen. Want bij het niet nakomen van bestuurlijk niet-juridisch afdwingbare verplichtingen is de consequentie vaak gezichtsverlies en geschaad vertrouwen.

In de volgende paragrafen worden per wet-/regelgeving kort ingegaan op de achtergrond en de doelstellingen van desbetreffende wet- en regelgeving, de hieruit voortvloeiende rapportageverplichtingen en de informatievragen.

Hierbij is een onderscheid gemaakt tussen rapportageverplichtingen in kader van respectievelijk:

1. Internationale verdragen ministeriële conferenties
2. Europese richtlijnen en verordeningen
3. Nationale wetten

3.2 Internationale verdragen en ministeriële conferenties

3.2.1 Conventie inzake Biologische Diversiteit (CBD)

Achtergrond en doelstellingen

De Conventie inzake Biologische Diversiteit (Convention on Biological Diversity) werd in 1992 tijdens de milieutop in Rio de Janeiro ondertekend door 186 landen, waaronder Nederland. De CBD heeft de volgende doelstellingen:

- a. het behoud van de biologische diversiteit,*
- b. het duurzame gebruik van bestanddelen daarvan,*
- c. de eerlijke en billijke verdeling van de voordelen voortvloeiende uit het gebruik van genetische rijkdommen, met inbegrip van passende toegang tot genetische rijkdommen en passende overdracht van de desbetreffende technologieën, rekeninghoudend met alle rechten met betrekking tot die rijkdommen en technologieën, en door middel van passende financiering.*

De term biologische diversiteit wordt als volgt gedefinieerd: *'de variabiliteit onder levende organismen van allerlei herkomst, met inbegrip van, onder andere, terrestrische, mariene en andere aquatische ecosystemen en de ecologische complexen waarvan zij deel uitmaken; dit omvat mede de diversiteit binnen soorten, tussen soorten en van ecosystemen'.*

De CBD is ook van toepassing op overzeese gebiedsdelen in het Caribisch gebied.

art. 5 Comptabiliteitswet jo. Rijksbegrotingsvoorschriften (Rbv) vallen aldus buiten deze definitie daar zij niet op een specifieke wet zijn gebaseerd.

Rapportages

Nederland (DN) dient, met een door de Conferentie van de Partijen (COP) te bepalen regelmaat (3-4 jaarlijks) een algemene rapportage op te leveren. De laatste rapportage dateert uit 2005. De eerstvolgende rapportage dient ingeleverd te worden in 2009. Het beleidsteam internationaal van DN is verantwoordelijk voor deze rapportage.

Informatievragen (indicatoren)

Het Europese Milieuagentschap (European Environmental Agency) werkt in samenwerking met het World Conservation Monitoring Centre (WCMC) en het European Centre for Nature Conservation (ECNC) aan een 16-tal *biodiversiteitindicatoren* t.b.v. de evaluatie van de doelstellingen van CBD 2010: het programma 'Streamlining European 2010 Biodiversity Indicators' (<http://biodiversity-chm.eea.europa.eu/information/indicator>).

DK voert een quick scan uit om te zien welke gegevens Nederland in het kader van de voortschrijding op de 2010-doelstelling nodig heeft. MNP voert een ex-ante evaluatie 2010-doelen uit, waarbij indicatoren gemaakt worden die de voortgang op die doelen duidelijk maken, zie voorzet in Tabel 2.

Tabel 2 Biodiversiteitsindicatoren CBD.

Indicator titel

1. Landschapsdynamiek en ruimtegebruik
 2. Ontwikkeling indicatorsoorten per habitat
 3. Bedreigde en beschermde soorten
 4. Genetische diversiteit
 5. Overzicht van de oppervlakte van gebieden met wettelijke bescherming
 6. Gebieden met duurzaam beheer
 7. Ontwikkeling van de nitraatdepositie
 8. Ontwikkeling invasieve soorten
 9. Effecten van klimaatverandering op biodiversiteit
 10. Aanbod natuurlijke hulpbronnen in mariene systemen
 11. Waarde ecosystemen
 12. Ontwikkeling waterkwaliteit
 13. Patents
 14. Geldstromen
 15. Natuur en samenleving
 16. Ecological footprint
-

Er is een Nederlands Informatieplatform voor Biologische Diversiteit opgericht in het kader van de CBD (zie <http://netherlands.biodiv-chm.org>).

3.2.2 Ramsar Conventie

Achtergrond en doelstellingen

De Ramsar Conventie (Convention on Wetlands of International Importance Especially as Waterfowl Habitat) is een internationale overeenkomst inzake 'wetlands', die van internationale betekenis zijn, in het bijzonder als woongebied voor

watervogels. De conventie is genoemd naar de stad Ramsar in Iran, waar begin 1971 de 'International Conference on Wetlands and Waterfowl' plaatsvond. Daar werd op 2 februari 1971 deze overeenkomst ondertekend. Inmiddels hebben 138 landen de Ramsar Conventie ondertekend.

De Ramsar conventie heeft tot doel *wetlands en de daarbij behorende plant- en diersoorten te beschermen*. Dit betekent dat elke partij die het verdrag heeft ondertekend zich bewust moet zijn van haar internationale verantwoordelijkheden voor het *behoud, het beheer en het verstandig gebruik (wise use) van de wetlands en de daarbij behorende plant- en diersoorten*.

'Wetlands' is officieel gedefinieerd volgens het Ramsar Verdrag als: "*Waterrijke gebieden, moerassen, vennen, veen- of plasgebieden, natuurlijk of kunstmatig, blijvend of tijdelijk, met stilstaand of stromend water, zoet, brak of zout, met inbegrip van zeewater, waarvan de diepte bij eb niet meer is dan zes meter*". Hierbij horen ook de aan watergebieden grenzende oever- en kustgebieden en binnen deze gebieden gelegen eilanden of zeewatergebieden.

Op grond van de Ramsar Conventie heeft Nederland sinds 1980 44 Ramsargebieden aangewezen.

Rapportages

Nederland (DN) dient, met een door de Conferentie van de Partijen (COP) te bepalen regelmaat (3 jaarlijks) een algemene rapportage op te leveren. De laatste rapportage dateert uit 2005. De eerstvolgende rapportage is gepland in 2008. Het beleidsteam internationaal van DN is verantwoordelijk voor deze rapportage.

Naast de 3 jaarlijkse rapportages zijn er ook de 'Ramsar Information Sheets' (RIS). Een Ramsar Information Sheet is een standaard dataformulier voor de beschrijving van de Ramsargebieden. De Ramsar Information Sheets dienen met enige regelmaat geactualiseerd te worden.

Informatievragen (indicatoren)

Er zijn geen specifieke indicatoren ontwikkeld voor de evaluatie van de doelstellingen van de Ramsar Conventie. Aangezien alle Ramsargebieden nu ook als Natura2000gebieden zijn aangewezen kan veel informatie die voor de VR en HR wordt verzameld ook voor de rapportages in het kader van de Ramsar Conventie worden toegepast.

3.2.3 Bonn Conventie

Achtergrond en doelstellingen

De Bonn-conventie (Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals) is een verdrag dat op initiatief van de Verenigde Naties in 1979 in Bonn werd gesloten met als doel: het *behoud van (met name bedreigde) trekkende diersoorten*.

Onder deze conventie zijn een aantal niet dwingende overeenkomsten gesloten ten aanzien van vleermuizen (Eurobats), zeezoogdieren (Ascobans), vogelsoorten (AEWA) en zeehonden (Wadden Sea Seals), zie tekstbox.

De Bonn Conventie is ook van toepassing op overzeese gebiedsdelen in het Caribisch gebied.

Overeenkomsten afgesloten onder Bonn Conventie

De Bats Agreement (Agreement on the Conservation of Populations of European Bats) is een internationale overeenkomst die in 1991 werd gesloten met als doel de bescherming van de in Europa voorkomende vleermuizen.

AEWA (Agreement on the Conservation of African-Eurasian Migratory Waterbirds) is een internationale overeenkomst die in 1995 werd gesloten met als doel het nemen van maatregelen voor het behouden of herstellen van een gunstige staat van instandhouding van watervogels die tussen Afrika en Europa trekken.

Ascobans (Agreement on the Conservation of Small Cetaceans of the Baltic and the North Seas) is een internationale overeenkomst die in 1992 werd gesloten met als doel het samenwerken om een gunstige staat van instandhouding van tandwalvissen (met uitzondering van de Potvis) te bereiken en te behouden in de Noordzee en de Baltische zeeën.

Wadden Sea Seals (Agreement for the Conservation of Seals in the Wadden Sea) is een overeenkomst die in 1990 tussen Denemarken, Duitsland en Nederland werd gesloten met als doel het samenwerken om een gunstige staat van instandhouding van de Gewone zeehond te bereiken en te behouden in de Noordzee.

Rapportages

Nederland (DN) dient, met een door de Conferentie van de Partijen (COP) te bepalen regelmaat (3 jaarlijks) een algemene rapportage op te leveren. De laatste rapportage dateert uit 2005. De eerstvolgende rapportage is vermoedelijk in 2008. Het beleidsteam internationaal is verantwoordelijk voor deze rapportage.

Bovendien dient in het kader van de 4 apart afgesloten overeenkomsten (Eurobats, AEWA, Ascobans en Waddensea Seals) 1-3 jaarlijks gerapporteerd te worden.

Informatievragen (indicatoren)

Er zijn geen specifieke indicatoren ontwikkeld voor de evaluatie van de doelstellingen van de Bonn Conventie. Aangezien de EU-richtlijnen beschouwd kunnen worden als de implementatie van de Bonn Conventie kan veel informatie die voor de VR en HR wordt verzameld ook voor de rapportages in het kader van Bonn Conventie worden toegepast.

3.2.4 Bern Conventie

Achtergrond en doelstellingen

De Bern-conventie (Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats) is een verdrag van de Raad van Europa dat in 1979 in Bern werd

gesloten met als doel: *het behoud van (met name bedreigde) wilde dier- en plantensoorten*. De Conventie van Bern is in feite de voorloper van de Vogel- en Habitatrichtlijn. Algemeen wordt gesteld dat de bepalingen uit de Conventie van Bern voldoende zijn omgezet in de Habitatrichtlijn.

Rapportages

In het kader van de Bern Conventie dienen, met een door de Conferentie van de Partijen (COP) te bepalen regelmaat, twee type rapportages ingediend te worden, te weten een algemene rapportage (3-4 jaarlijks) en een derogatierapportage (2 jaarlijks). De eerstvolgende derogatierapportage dient opgeleverd te worden in 2007. Het eerstvolgende algemene rapport dient opgeleverd te worden in 2009. Het beleidsteam internationaal is verantwoordelijk voor deze rapportages.

Informatievragen (indicatoren)

Er zijn geen specifieke indicatoren ontwikkeld voor de evaluatie van de doelstellingen van de Bern Conventie. Aangezien de EU-richtlijnen beschouwd kunnen worden als de implementatie van de Bern Conventie kan veel informatie die voor de VR en HR wordt verzameld ook voor de rapportages in het kader van Bern Conventie worden toegepast.

3.2.5 Malta Convention

Achtergrond en doelstellingen

Het Europees Verdrag inzake de *bescherming van het archeologisch erfgoed* (The European Convention on the Protection of the Archaeological Heritage), ook wel het Verdrag van Valletta of het Verdrag van Malta, is door ons land wel ondertekend, maar nog niet geratificeerd. Nadere uitwerking in nationale wet- en regelgeving is in voorbereiding, zoals de verplichting tot het archeologisch vooronderzoek bij 'grote ontwikkelprojecten'.

Uitgangspunten van het Verdrag van Malta zijn:

- Archeologische waarden zoveel mogelijk in de bodem bewaren
- Vroeg in de ruimtelijke ordening al rekening houden met archeologie
- Bodemverstoorders betalen archeologisch vooronderzoek en mogelijke opgravingen

Rapportages

(Nog) geen rapportageverplichtingen.

Informatievragen (indicatoren)

Nog onduidelijk.

3.2.6 Werelderfgoed UNESCO

Achtergrond en doelstellingen

Onder werelderfgoed wordt *cultureel en natuurlijk erfgoed* verstaan dat voor de mensheid behouden moet blijven vanwege unieke universele waarde. Het gaat om monumenten, gebouwencomplexen en landschappen. De UNESCO heeft zes gebieden en gebouwen in Nederland op de lijst van werelderfgoederen geplaatst. Daarmee wordt aangegeven dat het cultureel en/of natuurlijk erfgoed is, van uitzonderlijke universele betekenis. Daarnaast is een aantal gebieden en objecten op de voorlopige lijst geplaatst, waaronder de Nieuwe Hollandse Waterlinie. De rijksoverheid is verplicht om de werelderfgoederen in eigen land te beschermen.

Rapportages

(Nog) geen rapportageverplichtingen.

Informatievragen (indicatoren)

(Nog) onduidelijk.

3.2.7 Europees Landschapsconventie (ELC)

Achtergrond en doelstellingen

Het Europees Landschapsverdrag (ook wel: de Europese Landschapsconventie of ELC) is het eerste Europese Verdrag dat zich specifiek richt op het landschap. Het is op 20 oktober 2000 in Florence tot stand gekomen. De belangrijkste drijfveren om op Europees niveau aandacht te besteden aan dit onderwerp, zijn aangegeven in het voorwoord van de ELC. Een uitgangspunt daarin is dat het landschap bijdraagt aan de vorming van lokale culturen en het een basisbestanddeel is van het *Europees natuurlijk en cultureel erfgoed*. Het landschap draagt tevens bij aan het *welzijn van de mens* en de versterking van de *Europese identiteit*. Dit brengt voor iedereen rechten en verantwoordelijkheden met zich mee voor de bescherming, beheer en planning van het landschap. De ELC bevordert de betrokkenheid van burgers bij 'hun' landschap en stimuleert de regionale en nationale overheden in Europa om goede voorwaarden te scheppen voor de ontwikkeling en het beheer van het landschap. De ELC bestrijkt alle landschappen, stedelijk of landelijk, mooi of lelijk. Het is een nieuw instrument dat uitsluitend gericht is op *bescherming, beheer en ontwikkeling van alle landschappen in Europa*.

Rapportages

(Nog) geen rapportageverplichtingen.

Informatievragen (indicatoren)

(Nog) onduidelijk.

3.2.8 Global Forest Resources Assessment (Global FRA)

Achtergrond en doelstellingen

De Global Forest Resource Assessment (Global FRA) heeft als doel *door middel van een internationale enquête de bosontwikkeling in de wereld beeld te brengen, op basis waarvan politieke besluitvorming kan plaatsvinden*. Het is te beschouwen als een *mondiale bosstatistiek*. Er is geen verdragtekst, maar wel een achterliggende algemene FAO-constitutie.

Rapportages

Er wordt 5 jaarlijks gerapporteerd aan het Forest Comité van de Food Agricultural Organisation of the United Nations (FAO). De laatste rapportage dateert uit 2005. De eerstvolgende rapportage is vermoedelijk in 2009. Het beleidsteam Beheer Natuur en Landschap (DN) is hiervoor eindverantwoordelijk. DK heeft tot op heden een belangrijke rol vervuld bij de rapportage.

Informatievragen (indicatoren)

De gevraagde informatie in 2005 diende in 15 tabellen te worden aangeleverd, zie Tabel 3. Elke lidstaat krijgt de vrijheid hoe deze informatie in te winnen. Het rapportage format voor 2009 staat nog niet vast.

Tabel 3 Overzicht tabellen rapportage GBFRA uit: "Global Forest Resources Assessment Update 2005 Guidelines for country reporting to FRA 2005" Rome, 2004.

Tabel	Titel
1	Extent
2	Ownership
3	Designated functions
4	Characteristics
5	Growing stock
6	Biomass stock
7	Carbon stock
8	Disturbance
9	Diversity
10	Growing stock composition
11	Wood removal
12	Value of wood removal
13	NVFP removal
14	Value of NVFP removal
15	Employment

3.2.9 Ministerial Conference on the Protection of Forest in Europe (MCPFE)

Achtergrond en doelstellingen

De Ministerial Conference on Protection of Forest in Europe (MCPFE) heeft als doel *het behoud van bossen en het stimuleren van duurzaam bosbeheer*. Vierenveertig Europese landen nemen deel aan deze ministeriële conferentie. Er is een General Co-ordinating

Committee (GCC) dat advies geeft aan het Liaison Unit (secretariaat in wezen) te Warschau.

Rapportages

De laatste rapportage heeft plaatsgevonden in 2002 in het kader van de conferentie in Wenen in 2003. De eerstvolgende rapportage is vermoedelijk in 2007. Het beleidsteam Beheer Natuur en Landschap (DN) is hiervoor verantwoordelijk.

Informatievragen (indicatoren)

Dit zal in een vervolgstudie (2007) nader worden uitgewerkt.

3.2.10 International Tropical Timber Agreement (ITTA)

Achtergrond en doelstellingen

De “International Tropical Timber Agreement” is een verdrag uit 1994, met als doelstellingen (artikel 1) *bij te dragen aan het proces van duurzame ontwikkeling en bevordering van internationale handel in tropisch hout uit duurzame bronnen*. In artikel 6 is vastgelegd dat de hoogste autoriteit van de organisatie de International Tropical Timber Council (ITTC) is, bestaand uit alle leden van de organisatie.

Rapportages

De ITTO organiseert in het kader van dit verdrag de jaarlijkse mondiale bosenquête (Joint Forest Sector Questionnaire) samen met de UNECE/FAO en Eurostat. Voor Nederland wordt deze enquête jaarlijks door Stichting Probos ingevuld.

Informatievragen

Voor de JFSQ (Joint Forest Sector Questionnaire) moeten veel kwantitatieve gegevens worden ingevuld. Hieronder staat een overzicht van de hoofdvragen over het jaar 2005. Het gaat daarbij vooral over de hoeveelheid hout (en de economische waarde) die voor verschillende doeleinden wordt gebruikt.

JQ1: Removals and production

JQ2: Trade

DOT1: Import quantity

DOT2: Export quantity

SP1 : Secondary processed wood and paper products: Trade

ITTO1: Production and trade estimates for 2006

ITTO2: Trade in tropical species

ITTO3: Miscellaneous items

ECE1: Trade in roundwood and sawnwood: temperate species

EU1: Trade with countries outside EU

EU2: Removals by type of ownership

EU3: Trade in sawlogs/pulpwood & other industrial roundwood by species

3.2.11 United Nations Forum of Forest (UNFF)

Achtergrond en doelstellingen

In 2000 is door de Verenigde Naties United Nations Forum on Forests ingesteld om *duurzaam bosbeheer wereldwijd te stimuleren*. Daarnaast streeft het forum naar meer politieke betrokkenheid bij programma's gericht op duurzaam bosbeheer.

Van 13 tot 24 februari 2006 heeft in New York de zesde bijeenkomst van het United Nations Forum on Forests plaatsgevonden (UNFF-6). Deze onderhandelingsronde heeft zich gericht op de versterking van het huidige internationale arrangement voor bossen (International Arrangement on Forests). Tijdens UNFF-6 zijn afspraken gemaakt over de verwezenlijking van duurzaam bosbeheer en de aanpak van ontbossing.

Belangrijk onderwerp van onderhandeling was de vaststelling van mondiale kwantitatieve doelstellingen voor duurzaam bosbeheer. Tijdens UNFF-6 is een akkoord bereikt over vier doelstellingen: *het omkeren van de trend van ontbossing en bosdegradatie, uitbreiding van het areaal duurzaam beheerd en beschermd bos, versterken van de betekenis van bossen voor duurzame ontwikkeling en het vergroten van de middelen uit ontwikkelingsamenwerking voor bossen*.

De doelstellingen moeten uiterlijk in 2015 zijn verwezenlijkt. Bovendien zijn de doelstellingen gekoppeld aan de Millenniumdoelstellingen en onderdeel van de inspanningen van regeringen om te komen tot duurzame ontwikkeling.

Rapportages

Tot en met UNFF-5 (2005) zijn steeds nationale rapportages gemaakt in het kader van de vijfjaarlijkse periode 2000-2005. Daarbij ging het over de acties die de nationale overheden hebben genomen om de IPF (Intergovernmental Panel on Forests) te implementeren, en tevens wat er gedaan is met de IFF (Intergovernmental Forum on Forests)/Proposals for Action. Deze rapportages waren vrijwillig. Voor het jaar 2006, en op de bijeenkomst UNFF-6 zijn geen verdere afspraken gemaakt voor toekomstige nationale rapportages.

Informatievragen

Dit zal in een vervolgstudie (2007) nader worden uitgewerkt.

3.2.12 Trilaterale Regeringsconferentie Waddenzee (Triwad)

Achtergrond en doelstellingen

De Trilaterale Regeringsconferentie Waddenzee (The Trilateral Cooperation on the Protection of the Wadden Sea) is gebaseerd op tripartite ministeriële conferenties en declaraties. Er zijn 3 à 4 jaarlijkse 'Trilateral Governmental Conferences' (TGCs). De Esbjerg Declaration (2001) bevat de overeengekomen lijst met activiteiten en prioriteiten voor de periode 2002-2005. Deze periode is inmiddels afgesloten. De Schiermonnikoog Declaration van 2005 betreft de volgende periode. Voorts is er een 'Common Wadden Sea Secretariat' (CWSS) gebaseerd op een Administrative

Agreement, dat geen harde juridische bevoegdheden kent. Er bestaat geen officiële verdragtekst. Wel is er een 'Wadden Sea Plan' (WSG, 1997) over gemeenschappelijk beleid en beheer van de Waddenzee.

Rapportages

De rapportageverplichting in het kader van Triwad bestaat uit het vierjaarlijkse *Quality Status Report*, dat de input levert voor TGC's. In 2005 is het laatste Quality Status Report uitgekomen. In het QSR wordt de resultaten van TMAP gepresenteerd. Het Ministerie van Verkeer en Waterstaat is als beheerder van de Rijkswateren eerstverantwoordelijk voor de rapportage in de vorm van het QSR en in de praktijk ook de trekker. Het QSR dient als basisinformatie voor het trilaterale ministersoverleg en daarin is Minister Veerman (als enige namens NL) in vertegenwoordigd. Dit maakt LNV dus medeverantwoordelijk. Binnen LNV is Directie Regionale Zaken Noord hiervoor verantwoordelijk.

Informatievragen (indicatoren)

In trilateraal verband (zie beleid) zijn afspraken gemaakt over een gemeenschappelijk monitoring programma voor de gehele Waddenzee, het *Trilateral Monitoring and Assessment Program* (TMAP). De Trilateral Monitoring and Assessment Group (TMAG) stuurt de monitoring aan. De uitvoering van het programma is een zaak voor de verantwoordelijke diensten in elk land. In Nederland is dit het Ministerie van Verkeer en Waterstaat, die deze taak in samenwerking met het Ministerie van LNV vervult.

Het Ministerie van LNV draagt bij aan TMAP door de monitoring van kwelders, mosselbanken, vogels en zeehonden. Uitvoering vindt plaats door IMARES (kwelders, mosselbanken en zeehonden) en SOVON (vogels).

Tabel 4 Gezamenlijk Pakket Trilaterale Monitorings- en Beoordelingsprogramma (<http://www.waddensea-secretariat.org/igc/MD-Stade-NL/SD-mon1.html>). Vetgedrukt zijn de onderwerpen waarvoor DN "aan de lat staat".

Contaminanten	1	TBT in water en sediment
	2	Metalen im Sediment
Voedingsstoffen	3	Anorganische voedingsstoffen in water
Kwelders	4	Ruimtelijke uitbreiding
	5	Agrarisch gebruik: begrazing
Bodemecologie	6	Macro-algen
	7	Zeegras
	8	Macro-benthos
	9	Mosselbanken
	10	Contaminanten in blauwe mossel
Plankton	11	Fytoplankton
Vis	12	Contaminanten in bot
	13	Mossel/kokkel/garnalenvisserii
Strand en duin	14	Ruimtelijke uitbreiding
Vogels	15	Broedvogels: aantal en verspreiding
	16	Broedvogels: contaminanten in eieren
	17	Trekvogels: aantal watervogels in teleenheden
	18	Aangespoelde vogels (BBS)
Zeehonden	19	Populatieparameters (metingen vanuit de lucht)
Recreatieve activiteiten	20	Boten op zee
	21	Aantal excursies met gids
	22	Vliegverkeer
Algemene parameters	23	Kustbeschermingsmaatregelen
	24	Geomorfologie
	25	Overstromingen
	26	Grondgebruik
	27	Weersomstandigheden
	28	Hydrologie

**De parameters in het Gezamenlijk Pakket zullen worden gemonitord volgens de overeengekomen gezamenlijke TMAP-richtlijnen.*

3.2.13 International Convention for the Regulation of Whale conservation (ICRW)

Achtergrond en doelstellingen

De International Whaling Commission (IWC) is opgericht naar aanleiding van de International Convention for the Regulation of Whale Conservation (ICRW) in 1946 en is de enige internationale regelgevende instantie die zich bezighoudt met het beheer van walvisachtigen. De behoefte aan internationale samenwerking op het gebied van *bescherming, beheer en bestudering van walvisachtigen* werd erkend in het Verdrag van de Verenigde Naties inzake het Recht van de Zee (artikelen 65 en 120) en in Agenda 21 (hoofdstuk 17) opnieuw bevestigd. De IWC komt jaarlijks bijeen.

Rapportages

Nederland heeft geen rapportageverplichtingen in het kader van ICW.

Informatievragen (indicatoren)

n.v.t.

3.2.14 Verdrag inzake de bescherming van het mariene milieu in het noordoostelijk deel van de Atlantische Oceaan (OSPAR)

Achtergrond en doelstellingen

Het OSPAR-Verdrag (Convention for the protection of the Marine Environment of the North-East Atlantic) vormt een overkoepelend juridisch kader voor de bescherming van het mariene milieu in het noordoostelijke deel van de Atlantische oceaan, dat tevens de Noordzee omvat. Het heeft als belangrijkste doel het voorkomen en *beëindigen van de verontreiniging van het mariene milieu en het beschermen van het zeegebied tegen de nadelige effecten van menselijke activiteiten ten einde de gezondheid van de mens te beschermen en het mariene ecosysteem in stand te houden en, wanneer uitvoerbaar, aangetaste zeegebieden te herstellen*. Verder is het er op gericht om te komen tot een duurzaam beheer van het zeegebied waarop het OSPAR-Verdrag van toepassing is.

Het OSPAR-Verdrag, dat in 1998 in werking is getreden, vervangt het Verdrag van Oslo van 1972 en het Verdrag van Parijs van 1974. Besluiten, aanbevelingen en andere overeenkomsten tot stand gekomen onder deze laatste twee verdragen blijven van kracht, tenzij ze worden beëindigd door nieuwe maatregelen aangenomen onder het OSPAR-Verdrag.

In 1998 is Bijlage V bij het Verdrag aangenomen, die betrekking heeft op de bescherming en het *behoud van ecosystemen en biodiversiteit*. Deze Bijlage is, met het bijbehorende aanhangsel 3, op 24 augustus 2001 voor Nederland in werking getreden.

Rapportages

Quality Status Report Waddenzee (QSR Waddenzee). Het QSR is van oorsprong een OSPAR-document maar is geadopteerd door de TMAP. Het Ministerie van Verkeer

en Waterstaat (Rijkswaterstaat Noordzee) is eindverantwoordelijk voor deze rapportage.

Informatievragen (indicatoren)

In het kader van de OSPAR (zie beleid) wordt er in de noordelijke Atlantische Oceaan gemeten. De Waddenzee als kustzee van de Noordzee maakt daar deel van uit. Dit is het *Joint Monitoring and Assessment Program (JAMP)*. Het programma is vooral op de chemische waterkwaliteit gericht.

De *Monitoring Waterstaatkundige Toestand des Lands (MWTL)* is een belangrijke bouwsteen voor de internationale programma's (JAMP en TMAP). Bij de afspraken in internationaal verband worden de eventuele consequenties voor de nationale monitoring betrokken. MWTL is het belangrijkste Nederlandse monitoring-programma voor wat betreft de waterkwaliteit. Het bestaat uit het *fysisch, chemisch en biologisch meetnet*, gecoördineerd door het Ministerie van Verkeer & Waterstaat. Op een aantal vaste punten wordt water, zwevende stof, sediment en biota bemonsterd.

3.3 EU-richtlijnen en EU-verordeningen

3.3.1 Vogelrichtlijn (VR)

Achtergrond en doelstellingen

De Vogelrichtlijn (Bird Directive) bevat Europese regels voor de *bescherming, het beheer en de regulering van de in de lidstaten voorkomende vogels*. Nederland heeft deze richtlijn verder in de nationale regelgeving verwerkt door alle vogels te beschermen via de Flora- en faunawet (Ffw) en door beschermde gebieden aan te wijzen voor specifieke soorten van Bijlage I van de richtlijn en voor trekvogels. Deze gebieden worden beschermd via de Natuurbeschermingswet (Nbw).

Rapportages

In het kader van Vogelrichtlijn dienen twee type rapportages ingediend te worden bij de EC, te weten een algemene periodieke rapportage (3 jaarlijks) en een derogatierapportage (jaarlijks). De eerstvolgende algemene periodieke rapportage dient opgeleverd te worden in 2008. Het Beleidsteam Soorten en het Beleidsteam Gebieden zijn beide verantwoordelijk voor deze rapportages.

Informatievragen (indicatoren)

Informatie wordt gevraagd over de genomen maatregelen en effecten van desbetreffende maatregelen op de '*staat van instandhouding*' van vogelsoorten (de periodieke algemene rapportages) en de afwijkingen van de soortbescherming (de derogatierapportages). De rapportages in het kader van de VR hebben geen vast format, maar zullen in de toekomst worden afgestemd op de rapportages in het kader van de HR. Zie daarom voor nadere toelichting informatievragen onder paragraaf 3.2.6.

3.3.2 Habitatrichtlijn (HR)

Achtergrond en doelstellingen

De Habitatrichtlijn (Habitat Directive) bevat Europese regels voor *het behoud en herstel van de natuurlijke habitats (typen natuur) en de wilde dier- en plantensoorten die van Europees belang zijn*. Nederland heeft deze richtlijn in de nationale regelgeving verwerkt door dier- en plantensoorten van Bijlage IV en V van de richtlijn te beschermen via de Flora- en faunawet (Ffw) en door beschermde gebieden aan te wijzen voor soorten van Bijlage II van de richtlijn. Deze gebieden worden beschermd via de Natuurbeschermingswet (Nbw).

Rapportages

In het kader van Habitatrichtlijn dienen twee type rapportages ingediend te worden bij de EC, te weten een algemene periodieke rapportage (6 jaarlijks) en een derogatierapportage (jaarlijks). De eerstvolgende periodieke algemene rapportage dient opgeleverd te worden in 2007. Het Beleidsteam Soorten en het Beleidsteam Gebieden zijn beide verantwoordelijk voor deze rapportages.

Naast bovengenoemde rapportages is er ook het 'Natura2000 Standaard Data Form' (European Commission, 1995), een standaard formulier voor de beschrijving van de Natura2000-gebieden (HR-gebieden en VR-gebieden). Deze standaard data formulieren dienen met enige regelmaat geactualiseerd te worden.

Informatievragen (indicatoren)

In onderstaande paragrafen wordt ingegaan op de informatievragen in het kader van respectievelijk de periodieke algemene rapportage en de derogatierapportage.

Periodieke algemene rapportage

Informatie wordt gevraagd over de genomen maatregelen (bijlage A) en effecten van desbetreffende maatregelen op de 'staat van instandhouding' van soorten en habitattypen (Bijlage B en D).

Staat van instandhouding van soorten

Onder 'staat van instandhouding' van een soort wordt verstaan: *het effect van de som van de invloeden die op de betrokken soort inwerken en op lange termijn een verandering kunnen bewerkstelligen in de verspreiding en de grootte van de populaties van die soort op het in artikel 2 bedoelde grondgebied (richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992).*

De 'staat van instandhouding' van een soort wordt als 'gunstig' beschouwd wanneer:

- uit *populatie-dynamische gegevens blijkt dat de betrokken soort nog steeds een levensvatbare component is van de natuurlijke habitat waarin hij voorkomt, en dat vermoedelijk op lange termijn zal blijven, en*
- *het natuurlijke verspreidingsgebied van die soort niet kleiner wordt of binnen afzienbare tijd lijkt te zullen worden, en*

- er een voldoende grote habitat bestaat en waarschijnlijk zal blijven bestaan om de populaties van die soort op lange termijn in stand te houden (richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992).

De Scientific Working Group (SWG) van het Habitat Comité schrijft een matrix voor met parameters (*indicatoren*) op basis waarvan de 'staat van instandhouding' van soorten beoordeeld dient te worden, zie Tabel 5. Het European Topic Centre of Biodiversity heeft een handleiding gemaakt als hulpmiddel bij het invullen van desbetreffende matrix (ETC, 2006).

Tabel 5 Matrix voor beoordeling van de staat van instandhouding van soorten

Parameters (indicatoren)	Staat van instandhouding			
	Gunstig	Matig ongunstig	Ongunstig	Onbekend
Verspreidingsgebied (range)				
Populatie (population)				
Leefgebied (habitat)				
Toekomstperspectief (future prospects)				
Beoordeling SVI				

Staat van instandhouding habitattypen

Onder 'staat van instandhouding' van een habitatype wordt verstaan: *de som van de invloeden die op de betrokken natuurlijke habitat en de daar voorkomende typische soorten inwerken en op lange termijn een verandering kunnen bewerkstelligen in de natuurlijke verspreiding, de structuur en de functies van die habitat of die van invloed kunnen zijn op het voortbestaan op lange termijn van de betrokken typische soorten op het in artikel 2 bedoelde grondgebied (richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992).*

De 'staat van instandhouding' van een habitatype wordt als 'gunstig' beschouwd wanneer:

- *het natuurlijke verspreidingsgebied van de habitat en de oppervlakte van die habitat binnen dat gebied stabiel zijn of toenemen, en*
- *de voor behoud op lange termijn nodige specifieke structuur en functies bestaan en in de afzienbare toekomst vermoedelijk zullen blijven bestaan, en*
- *de staat van instandhouding van de voor die habitat typische soorten gunstig is (richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992).*

De Scientific Working Group (SWG) van het Habitat Comité schrijft een matrix voor op basis waarvan de 'staat van instandhouding' van habitattypen beoordeeld dient te worden (SWG, 2006), zie Tabel 6. Het European Topic Centre of Biodiversity heeft een handleiding gemaakt als hulpmiddel bij het invullen van desbetreffende matrix (ETC, 2006).

Tabel 6 Matrix voor beoordeling van de staat van instandhouding van habitattypen

Parameters (indicatoren)	Staat van instandhouding			Onbekend
	Gunstig	Matig ongunstig	Ongunstig	
Verspreidingsgebied (range)				
Oppervlakte (area)				
Structuur en functie (structure en function)				
incl. typische soorten (typical species)				
Toekomstperspectief (future prospects)				
Beoordeling SVI				

Derogatie rapportage

In het derogatieverslag van de HR moeten alle afwijkingen van de bescherming van de bijlage IV soorten en de bijlage V soorten vermeld worden. In het derogatieverslag VR moeten alle afwijkingen van de bescherming van alle inheemse vogels vermeld worden.

Onder de Ffw bestaan er diverse mogelijkheden om af te wijken van de bescherming die de onder de Ffw vallende VHR-soorten genieten. Deze mogelijkheden hangen samen met de gronden waarop een beschikking kan worden gegeven, zie Tabel 7. Onduidelijk is of concrete of ook algemene afwijkingen van het beschermingsregime in de derogatierapporten thuishoren.

Bij concrete afwijkingen moet Nederland rapporteren over alle verleende ontheffingen artikel 75 en artikel 68 voorzover zij betrekking hebben op VHR-soorten. Aangezien er noch op landelijk, noch op provinciaal niveau voorzien is in een registratiesysteem waarbij binnen verleende ontheffingen geselecteerd kan worden op de in de ontheffing genoemde soorten, zullen ten behoeve van de rapportage alle ontheffingen stuk voor stuk gescreend moeten worden.

Algemene afwijkingen betreffen de gebruikmaking van de landelijk en provinciale vrijstellingen bij veelvuldige schade en de vrijstelling via een gedragscode bij bestendig beheer, onderhoud en gebruik. Een overzicht van deze afwijkingen kan alleen worden verkregen als degenen die gebruik maken van de vrijstellingsmogelijkheden dit melden aan het bevoegd gezag en het bevoegd gezag deze meldingen centraal registreert.

Tabel 7 Individuele (vetgedrukt) en algemene afwijkingen van het beschermingsregime van onder de Ffw beschermde VR- en HR-soorten.

Belangen beschikkingsgrond	Type beschikking	Artikel Ffwet	soorten	HR-soorten	VR-soorten
Jachtbeheer	landelijke vrijstelling	Artikel 31	6	nee	3
Beheer en bestrijding bij veelvuldige belangrijke schade	vrijstelling landelijk	Artikel 65	5	nee	3
Beheer en bestrijding bij veelvuldige belangrijke schade	vrijstelling provinciaal	Artikel 65	19	nee	16
Beperking stand diersoorten (exoten)	aanwijzing provincie	Artikel 67	19	nee	5
Voorkomen belangrijke schade aan gewassen	onthefing provincie	Artikel 68	alle	alle	Alle
Voorkomen schade aan flora en fauna	onthefing provincie	Artikel 68	alle	alle	Alle
Volksgezondheid en openbare veiligheid	onthefing provincie	Artikel 68	alle	alle	Alle
Veiligheid luchtverkeer	onthefing provincie	Artikel 68	alle	alle	Alle
Bestendig beheer en onderhoud	vrijstelling via gedragscode	Artikel 75	tabel 2 Ffwet	nee	Alle
Bestendig beheer en onderhoud	vrijstelling via gedragscode*	Artikel 75	tabel 3 Ffwet	ja	Alle
Bestendig gebruik	vrijstelling via gedragscode	Artikel 75	tabel 2 Ffwet	nee	Alle
Bestendig gebruik	vrijstelling via gedragscode	Artikel 75	tabel 3 Ffwet	ja	Nee
Ruimtelijke ontwikkelingen	vrijstelling via gedragscode	Artikel 75	tabel 2 Ffwet	nee	Alle
Ruimtelijke ontwikkelingen	onthefing rijksoverheid	Artikel 75	tabel 3 Ffwet	ja	Nee
Overige belangen (onderzoek, herintroductie etc)	onthefing rijksoverheid	Artikel 75	alle	ja	Alle

De EU heeft een speciaal formulier (systeem) ontwikkelt voor de derogatierapportages, het Habitat and Bird Directive Informations System (HABIDES) formulier. Onduidelijk is vooralsnog of de EU concreet afwijkingen per soort en per aantal wenst, of meer in abstracto een notificatie van de uitwerking van het afwijkingsregime. Als het doel van de derogatieverslagen is om zicht te krijgen op de effecten van de afwijkingen op de staat van instandhouding van soorten is een rapportage over concrete aantallen gewenst.

Ook wordt opgemerkt dat in de ontheffingen en vrijstellingsmogelijkheden binnen de Ffw Vogel- en Habitatrichtlijnsoorten samen komen. Aangezien de beide richtlijnen om eigen derogatierapporten vragen met een eigen frequentie, moeten formeel alle verleende ontheffingen en alle terugmeldingen over gebruikmaken van vrijstellingen uitgesplitst worden naar HR-soorten en VR-soorten.

Als laatst wordt opgemerkt dat vooralsnog onduidelijk is hoe afwijkingen van de bescherming van HR bijlage V soorten plaats vindt aangezien deze soorten niet

allemaal onder de Ffw vallen. Het is gewenst dat DN aangeeft hoe zij toeziet op de maatregelen ter voorkoming van de exploitatie en onttrekking aan de natuur van deze soorten.

3.3.3 Forest Focus

Achtergrond en doelstellingen

Forest Focus is een Europese verordening daterend van 17 november 2003 inzake de bewaking van bossen en milieu-interacties in de Gemeenschap (nr. 2152/2003). Forest Focus heeft een looptijd van vier jaar, van 1 januari 2003 tot en met 31 december 2006 (art 12, lid 1). Forest Focus heeft als doel: *'op een breed opgezette, geharmoniseerde en alomvattende, langdurige bewaking van de conditie van de Europese bossen in te stellen'*. Daarbij wordt de aandacht vooral toegespitst op de bescherming tegen luchtverontreiniging en het voorkomen van bosbranden. Om het bewakingssysteem te vervolledigen worden nieuwe instrumenten voor de bewaking van de bodem, de koolstofvastlegging, de gevolgen van de klimaatverandering, de biodiversiteit en de beschermende functies van bossen ontwikkeld.

Forest Focus wordt ten uitvoer gelegd met ingang van 1 januari 2003 en loopt tot 31 december 2006. Het jaar 2006 is dus het laatste jaar van ForestFocus, daarna zal het waarschijnlijk opgaan in een nieuw EU-programma LIFE-Plus.

Rapportages

De lidstaten zenden de Commissie jaarlijks de gegevens toe die in het kader van de actie Forest Focus zijn verzameld, tezamen met een bijbehorend verslag. Zij stellen deze gegevens ter beschikking van het publiek. Vanaf 2005 dienen de lidstaten uiterlijk op 31 december een verslag in bij de Commissie betreffende de toestand van hun boscsystemen. Met ingang van 2003 en uiterlijk op 31 december van elk jaar stellen zij een verslag op betreffende de effecten van branden op hun bossen (voor Nederland is dit laatste niet van toepassing). Het beleidsteam Beheer Natuur en Landschap (DN) is verantwoordelijk voor de rapportages.

Informatievragen (indicatoren)

Teneinde de doelstellingen van Forest Focus te bereiken dienen de lidstaten nationale programma's met een looptijd van twee jaar op te stellen en uit te voeren. Deze programma's worden aan de Commissie voorgelegd binnen 60 dagen na de inwerkingtreding van deze verordening en gaan vergezeld van een evaluatie ex ante. De lidstaten voeren voorts tussentijdse evaluaties en een eindevaluatie uit. Elke lidstaat wijst een bevoegde instantie aan die zijn nationale programma beheert. De toestand van het bos wordt gemeten met 8 indicatoren, zie Tabel 8.

Tabel 8 Overzicht indicatoren Forest Focus

Titel
Bladbezetting
Bladsamenstelling
Groei
Vegetatie
Dood hout
Depositie
Bodem
Bodemvocht

3.3.4 CITES-verordeningen

Achtergrond en doelstellingen

De CITES-verordeningen zijn de CITES-basisverordening (nr. 338/97) en de CITES-uitvoeringsverordening (nr. 865/2006). Deze verordeningen zijn een uitwerking op Europees niveau van het mondiale CITES-verdrag (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna en Flora) en bevatten Europese regels voor de *bescherming van in het wild levende dier- en plantensoorten* door controle op het bezit van en de handel in deze soorten.

Invoervergunning (bijlage A en B soorten) en kennisgeving vooraf (bijlage C en D soorten) moet worden voorgelegd bij het douanekantoor aan de grens waar de specimens worden binnengebracht (art. 4 Verord.338/97).

Aan DR is de bevoegdheid gemandateerd om te beslissen inzake:

- invoervergunning
- uitvoervergunning
- wederuitvoercertificaten
- EG certificaten

De Commissie Bedreigde Uitheemse Dier- en Plantensoorten (de zogenoemde CITES-commissie) ex art. 82 Ffw geldt i.c. als wetenschappelijke autoriteit, maar is niet direct van belang voor de notificatieplicht.

Algemene handhaving bij overtreding berust bij AID. Voorts een rol van de douane (de controle aan de grens buiten de EG) en de UMC (Unit Milieucontroledienst resortierend onder de KLDP te Zoetermeer vwb opsporingsfase).

Op basis van artikel 5 van de Basisverordening worden (weder-)uitvoeringsvergunningen afgegeven voor soorten opgenomen in Bijlage A, B en C.

Rapportages

In het kader van het CITES verdrag dient 1 jaarlijks (annual report) en 2 jaarlijks (biennial report) een derogatieverslag ingeleverd te worden. Het beleidsteam internationaal (DN) is verantwoordelijk voor deze rapportage.

Informatievragen (indicatoren)

Informatie wordt gevraagd over in- en uitvoervergunningen en over in beslag genomen en verbeurd verklaarde zendingen ten aanzien van beschermde soorten. Er is een standaard rapportage format (CITES model), zie 'Guidelines for the preparation and submission of CITES annual reports' (www.wcmc.org.uk/CITES). DR (Dordrecht) verzamelt de gegevens voor EC en het CITES secretariaat in Geneve en levert ze ook aan zowel aan het CITES secretariaat als aan DN.

3.4 Nationale wetten

3.4.1 Flora- en Faunawet

Achtergrond en doelstellingen

De Flora- en faunawet (Ffw) regelt de bescherming van soorten. Onder de Ffw zijn ongeveer 500 van de 36.000 soorten in Nederland aangewezen als beschermde dier- of plantensoort. Daarnaast is een aantal uitheemse dier- en plantensoorten als beschermde soort aangewezen. De wet heeft betrekking op onder meer bestrijding van schade veroorzaakt door beschermde diersoorten, jacht, handel en bezit en overige menselijke activiteiten met een mogelijk schadelijk effect op beschermde soorten. De doelstelling van de wet is de *bescherming en het behoud van de 'gunstige staat van instandhouding' van in het wild levende planten- en diersoorten*.

De soortenbescherming kent naast de passieve wettelijke bescherming (het tegenhouden van verslechtering) met de Flora- en faunawet een actieve soortenbescherming via onder andere de *soortenbeschermingsplannen* (het Meerjarenprogramma Uitvoering Soortenbeleid 2000-2004) en de *Rode lijsten*.

Rapportages

Rode lijsten

Vanuit de Ffw geldt de verplichting om lijsten vast te stellen van met uitroeiing bedreigde of speciaal gevaar lopende in ons land van nature voorkomende planten- of diersoorten. Deze verplichting komt voor uit art. 1 en art. 3 van de Conventie van Bern. Dergelijke *Rode Lijsten* moeten iedere 10 jaar herzien worden.

Informatievragen

Bij de vaststelling van Rode Lijsten spelen twee vragen een rol:

1. voor welke soortgroepen moeten deze lijsten worden vastgesteld (zie paragraaf 4.2.1. voor toelichting soortgroepen),
2. welke criteria worden gebruikt om de soort op een Rode Lijst te zetten.

In aanmerking voor het opstellen van een Rode Lijst komen de soortgroepen waarvan voor (vrijwel) de gehele taxonomische groep gegevens bekend zijn over zowel de *trend* (in verspreiding en populatieomvang) in Nederland (t-criterium) als de *zeldzaamheid* in Nederland (z-criterium). Zie voor nader uitleg Bijlage 1.

3.4.2 Natuurbeschermingswet

Achtergrond en doelstellingen

Nederland heeft sinds 1967 een Natuurbeschermingswet (Nbw). Deze wet maakte het onder andere mogelijk om gebieden aan te wijzen als Beschermd- en Staatsnatuurmonumenten en ze zo te beschermen. Ook werd door de Nbw een aantal soorten planten en dieren beschermd.

De Natuurbeschermingswet 1967 voldeed echter niet aan de verplichtingen die in internationale verdragen en Europese verordeningen aan de bescherming van gebieden en soorten worden gesteld. Daarom is in 1998 een nieuwe natuurbeschermingswet tot stand gekomen, die zich alleen richt op gebiedsbescherming: de Natuurbeschermingswet 1998. De verplichtingen voor soortbescherming zijn overgenomen door de Ffw.

De Natuurbeschermingswet 1998 moest de *bescherming van natuurgebieden*, zoals vastgelegd in de Vogelrichtlijn en Habitatrictlijn, in nationale wetgeving vastleggen. Al snel bleek dat de omzetting van Europese regels in deze wet onvoldoende was. De wet is gewijzigd en de nieuwe Natuurbeschermingswet is 1 oktober 2005 in werking getreden.

Rapportages

Vierjaarlijkse verkenningen (graadmeters)

Ingevolge art. 9a lid 1 brengt het MNP eenmaal in de vier jaar een wetenschappelijk rapport uit 'waarin de toestand van natuur, bos en landschap alsmede de ten aanzien daarvan meest waarschijnlijke en mogelijke andere toekomstige ontwikkelingen worden beschreven'. Strictu sensu genomen is dit dus geen verplichting van DN maar van het MNP.

Natuurbalans

Ingevolge art. 9a lid 2 brengt het MNP jaarlijks een wetenschappelijk rapport uit waarin 'de stand van zaken in de beleidsuitvoering, de voortgang en nieuwe ontwikkelingen worden beschreven'. Gezien de ruime omschrijving zou hier een overlap met andere rapportageverplichtingen kunnen ontstaan en zouden ook resultaten rond de EHS en het Programma Beheer nog een rol kunnen spelen. Strict genomen betreft het evenwel ook hier een verplichting van het MNP (en andere organen; zie art. 9b) en niet van DN.

Natuurbeleidsplan

Ingevolge art. 4 t/m 8 wordt eenmaal in de acht jaar een natuurbeleidsplan opgesteld met tenminste de beleidshoofdlijnen terzake van de *algemene natuur- en landschapswaarden* (zie voorts art. 5 lid 1 sub b t/m e) en een aanduiding van de

redelijkerwijze te verwachten financiële en economische gevolgen van het te voeren beleid.

Informatievragen

Het MNP heeft in de loop der jaren een aantal graadmeters en indicatoren ontwikkeld (Wiertz, 2005), die richtinggevend zijn wat betreft de te verzamelen informatie en gegevens t.b.v. de natuurbalansen en -verkenningen. In dit rapport wordt hier niet verder op ingegaan.

3.4.3 Natuurschoonwet

Achtergrond en doelstellingen

De Natuurschoonwet (1928) is geen implementatiewet van Europese of anderszins internationale regelgeving en heeft dus ook geen rapportageverplichtingen jegens de EC of een andere internationale organisatie. De Natuurschoonwet is een nationale en bovenal een fiscale wet; de wet beoogt immers fiscale voordelen te creëren voor landgoedeigenaren die voldoen aan het Rangschikkingsbesluit Nsw 1928 (Stb. 1990, 612, laatstelijk gewijzigd in 1996). De ministers van LNV en Financien beslissen ex art. 2 lid 3 Nsw over toelating ('rangschikking') als fiscaal te faciliteren landgoed bij *gezamenlijke beschikking*, maar het rangschikkingsverzoek komt binnen bij LNV, in de praktijk bij DR.

Aan DR is de bevoegdheid gemandateerd om deze gezamenlijke (een coproductie immers van LNV en Financien) rangschikkingsbeschikkingen te nemen. Het mandaatsbesluit is met toelichting geplaatst in de Staatscourant van 19 maart 2003, nr. 55. De Belastingdienst van het ministerie van Financien krijgt een afschrift en DN wordt maandelijks op de hoogte gehouden.

Rapportages

DN hoeft zelf dus niet te rapporteren aan de Belastingdienst of Financien. DR (Roermond, afdeling NSW) rapporteert rechtstreeks aan de Belastingdienst van het ministerie van Financien (de facto: belastingkantoor Den Bosch).

Informatievragen

n.v.t

3.4.4 Boswet

Achtergrond en doelstellingen

Bossen en andere terreinen met veel bomen zijn beschermd door de Boswet. Deze nationale wet heeft als doel '*de instandhouding van het Nederlandse bosareaal en houtopstanden*'. Iedereen die in een bos bomen wil gaan kappen, moet dit van te voren melden. Het gekapte bos moet vervolgens opnieuw worden ingeplant of op een andere plek worden gecompenseerd.

Rapportages

De Boswet verplicht voorgenomen vellingen te melden aan LNV middels een formulier van en aan DR (art. 2 jo. Regeling 30 maart 2000, Stcrt. 72). Er geldt dan vervolgens een herplantplicht voor de grondeigenaar (art. 3), met vrijstellingen en ontheffingen van deze meldings- en herplantplicht voor SBB (Reg. 24 febr. 2000, Stcrt. 40) en RWS (Reg. 21 dec. 2001, Stcrt. 249). Er is aldus niet een wettelijke verplichting voor DN.

Informatievraag

n.v.t

4 Toetsing aanvragen ontheffingen (Ffw) en vergunningen (Nbw)

Naast de rapportageverplichtingen zijn er ook andersoortige verplichtingen, die voortvloeien uit de nationale wetgeving (Ffw en Nbw), onder andere de toetsing van te verlenen beschikkingen. In het kader van dit rapport staan zowel ontheffingen Ffw art. 75 lid 5 gericht op beschermde vogelsoorten en soorten van annex IV HR als ook vergunningen art 19d Nbw gericht op Natura 2000-gebieden centraal.

Wat betreft Ffw-ontheffingen beoordeelt de Dienst Landelijk Gebied (DLG) van het Ministerie van LNV deze ontheffingaanvragen. De Dienst Regelingen (DR) van het Ministerie van LNV verleent de ontheffingen. In het kader van de NBw zijn doorgaans de provincies verantwoordelijk voor de toetsing van de aanvragen voor vergunningen en vergunningverlening; in sommige geval kan die taak bij het rijk liggen (LNV-DRZ).

De toetsing van aanvragen vindt in beide gevallen plaats op grond van drie cumulatief van toepassing zijnde criteria:

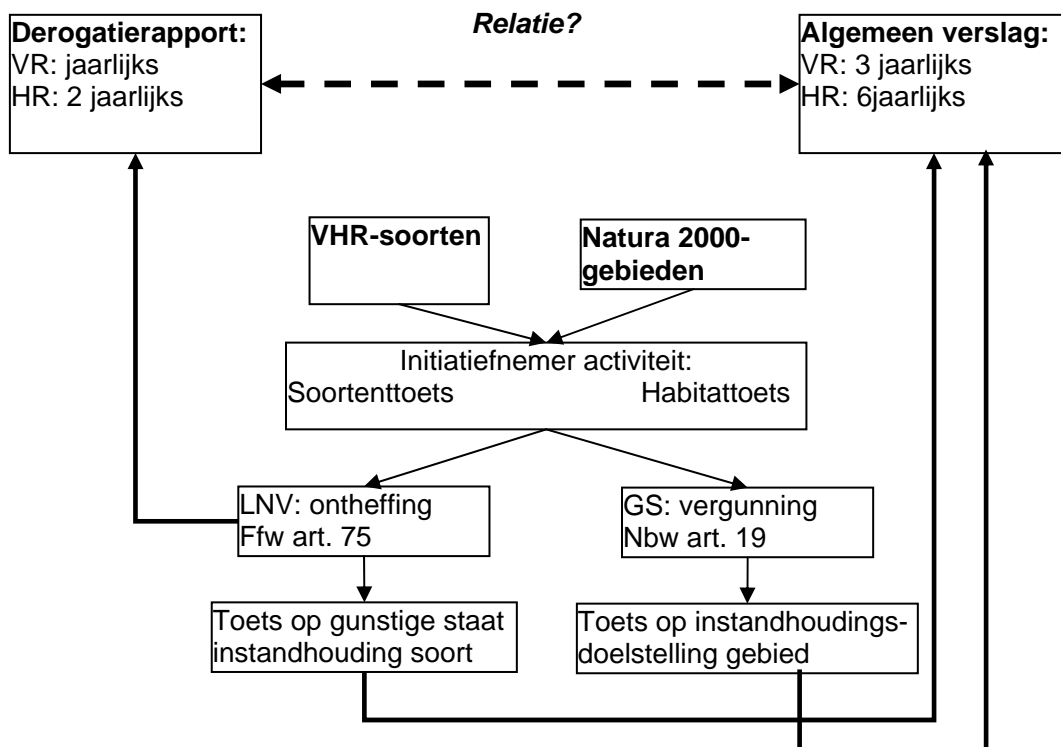
1. er mag geen afbreuk worden gedaan aan de 'gunstige staat van instandhouding' van soorten respectievelijk geen 'significant effect' zijn op de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000-gebied (dit laatste betreft dus de 'staat van instandhouding' van soorten én habitattypen),
2. er mag geen andere bevredigend oplossing bestaan voor de activiteit,
3. er moet sprake zijn van een in de wet vastgesteld belang.

Alleen over de afwijkingen (derogaties) van de soortbescherming dient te worden gerapporteerd. Daarbij eisen de HR en de VR aparte derogatierapportages (zie paragraaf 3.2.5 en 3.2.6). Dat betekent dat ontheffingen Ffw uitgesplitst moeten worden op HR annex IV en annex V soorten respectievelijk alle inheemse vogelsoorten. De beschikkingen Ffw vormen dus de basis voor de derogatierapportages. Over afwijkingen ten aanzien van gebiedsbescherming (vergunningen Nbw) hoeft evenwel niet apart gerapporteerd te worden.

Het periodiek algemeen verslag HR en VR betreft een gemengd verslag over zowel het soorten- als het gebiedenbeleid. In deze rapportage moet verslag worden gedaan van de toepassing van de in het kader HR resp. VR genomen maatregelen en het effect hiervan op de staat van instandhouding van soorten en habitattypen.

Hoewel uit het verlenen van beschikkingen Ffw en Nbw geen nationale rapportage voortvloeit, zijn deze resultaten en effecten van deze verleende beschikkingen voorzover van toepassing op VR- en HR-soorten en Natura 2000-gebieden wel van belang voor de communautaire derogatierapporten. Bovendien is de informatie over de verleende ontheffingen Ffw en vergunningen Nbw van betekenis is voor de staat van instandhouding van soorten en habitats en dus de algemene periodieke rapportages.

Eenzijds dient men de staat van instandhouding te kennen om een goed oordeel in de toetsing te kunnen geven over het al dan niet toekennen van een beschikking; anderzijds is het aantal verleende beschikkingen van invloed op de staat van instandhouding. Voor de vraaganalyse vanuit de VR en HR is dus het aanbod vanuit Ffw en Nbw relevant (zie Figuur 3).

Figuur 3 Schematische relatie tussen de derogatierapporten en algemene periodieke verslagen VR en HR en de rol van beschikkingen Ffw en Nbw hierbij.

5 Informatievraag- / aanbodanalyse

5.1 Inleiding

De internationale rapportages betreffen in feite de verantwoording aan internationale internationale commissies of conferenties over de maatregelen die genomen zijn ter uitvoering van de bepalingen van internationale wet- en regelgeving en de doelmatigheid (efficiëntie) en/of doeltreffendheid (effectiviteit) van deze maatregelen voor de verwezenlijking van de doelstellingen.

Een tweedeling kan worden gemaakt in algemene rapportages en derogatierapportages (zie ook paragraaf 3.1.3).

- Algemene rapportages betreffen een schriftelijk verslag over genomen maatregelen (beleidsinformatie) en -effecten (ecologische informatie).
- Derogatierapportages betreffen schriftelijke verslagen over alle afwijkingen (verleende beschikkingen, vergunningen en ontheffingen) van wet- en regelgeving (soorten- en gebiedenbescherming).

In de volgende paragrafen wordt een overzicht gegeven van de informatie die gevraagd wordt in de algemene rapportages. Getracht is om hierbij de overlap in informatievragen van verschillende rapportages aan te geven. Vandaar dat hier niet de informatievragen per rapportage wordt beschreven, maar de informatievragen per onderwerp (thema) waarover gerapporteerd dient te worden.

Om de overlap in informatievragen in beeld te brengen zijn de doelstellingen van alle verdragen en wetten met elkaar vergeleken (Tabel 9). Deze doelstellingen komen kort samengevat (en enigszins versimpeld) neer op het behoud en de bescherming van respectievelijk soorten, ecosystemen (met onderscheid tussen terrestrische, aquatische en mariene ecosystemen en bosecosystemen), landschappen en gebieden (zie Tabel 10). Door de verantwoordelijke commissies wordt dan ook gevraagd verslag te doen over genomen maatregelen en de effecten van desbetreffende maatregelen op de te behouden en beschermde soorten, ecosystemen, landschappen en gebieden.

De informatie die gevraagd wordt over maatregelen betreft ondermeer vragen over de doorwerking van internationale doelen in nationale doelen, de implementatie van internationale wet- en regelgeving in nationale wet- en regelgeving (niet altijd verplicht), de inzet van niet juridische instrumenten b.v. ruimtelijke plannen, subsidies en voorlichting, maar ook kennisontwikkeling. Hier wordt in dit rapport niet verder op ingegaan. Wel wordt ingegaan op de informatie die gevraagd wordt over de te behouden en te beschermen soorten, ecosystemen en gebieden. De landschappen zijn in dit rapport nog buiten beschouwing gelaten aangezien er voor dit thema (nog) geen rapportageverplichtingen gelden.

Per onderwerp ingegaan op:

1. Definitie en beschrijving
2. Wettelijke context en/of beleidscontext
3. Informatievragen
4. Informatieaanbod
5. Knelpunten in de huidige informatievoorziening
6. Verbeteringen in de huidige informatievoorziening
- 7.

Tabel 9 Overzicht doelstellingen internationale en nationale wet- en regelgeving

Internationale verdragen en ministeriele overeenkomsten	
CBD	<i>Behoud van de biologische diversiteit, Duurzame gebruik van bestanddelen daarvan, Eerlijke en billijke verdeling van de voordelen voortvloeiende uit het gebruik van genetische rijkdommen, met inbegrip van passende toegang tot genetische rijkdommen en passende overdracht van de desbetreffende technologieën, rekeninghoudend met alle rechten met betrekking tot die rijkdommen en technologieën, en door middel van passende financiering.</i>
Ramsar	<i>Bescherming van wetlands en de daarbij behorende plant- en diersoorten</i>
Bonn	<i>Behoud van (met name bedreigde) trekkende diersoorten</i>
Bern	<i>Behoud van (met name bedreigde) wilde dier- en plantensoorten</i>
Malta	<i>Bescherming van het archeologisch erfgoed</i>
UNESCO	<i>Behoud van het cultureel en natuurlijk erfgoed (o.a. landschappen)</i>
ELC	<i>Bescherming, beheer en ontwikkeling van alle landschappen in Europa</i>
GBFRA	<i>De bosontwikkeling in de wereld beeld te brengen, op basis waarvan politieke besluitvorming kan plaatsvinden</i>
MCPFE	<i>Behoud van bossen en het stimuleren van duurzaam bosbeheer</i>
ITTA	<i>Bij te dragen aan het proces van duurzame ontwikkeling en bevordering van internationale handel in tropisch hout uit duurzame bronnen</i>
UNFF	<i>Het omkeren van de trend van ontbossing en bosdegradatie, uitbreiding van het areaal duurzaam beheerd en beschermd bos, versterken van de betekenis van bossen voor duurzame ontwikkeling en het vergroten van de middelen uit ontwikkelingsamenwerking voor bossen.</i>
Triwad	<i>Bescherming en beheer van de Waddenzee</i>
ICW	<i>Bescherming, beheer en bestudering van walvisachtigen</i>
OSPAR	<i>Beëindigen van de verontreiniging van het mariene milieu en het beschermen van het zeegebied tegen de nadelige effecten van menselijke activiteiten ten einde de gezondheid van de mens te beschermen en het mariene ecosysteem in stand te houden en, wanneer uitvoerbaar, aangetaste zeegebieden te herstellen</i>
Europese richtlijnen en verordeningen	
VR	<i>Bescherming, het beheer en de regulering van de in de lidstaten voorkomende vogels</i>
HR	<i>Behoud en herstel van de natuurlijke habitats (typen natuur) en de wilde dier- en plantensoorten die van Europees belang zijn</i>
Forest Focus	<i>Breed opgezette, geharmoniseerde en alomvattende, langdurige bewaking van de conditie van bossen</i>
CITES	<i>Bescherming van in het wild levende dier- en plantensoorten</i>
Nationale wetgeving	
Ffw	<i>Bescherming en het behoud van de "gunstige staat van instandhouding" van in het wild levende planten- en diersoorten</i>
Nbw	<i>Bescherming van natuurgebieden</i>
Natuurschoonwet	
Boswet	<i>De instandhouding van het Nederlandse bosareaal en houtopstanden</i>

Tabel 10 Overzicht onderwerpen wet- en regelgeving

Internationale verdragen en ministeriele overeenkomsten				
	Soorten	Ecosystemen	Landschappen	Gebieden
CBD	X	X		
Ramsar	X	X		X
Bonn	X			
Bern	X			
Malta			X	
UNESCO			X	X
ELC	X	X	X	
GFRA	X	X		
ITTA		X		
UNFF		X		
MCPFE	X	X		
OSPAR	X	X		X
ICW	X			
Triwad	X	X		
Europese richtlijnen en verordeningen				
	Soorten	Ecosystemen	Landschappen	Gebieden
VR	X			X
HR	X	X		X
Forest Focus	X	X		
CITES	X			
Nationale wetgeving				
	Soorten	Ecosystemen	Landschappen	Gebieden
Ffw	X			
Nbw		X	X	X
Nsw				
Boswet	X	X		

5.2 Soorten

5.2.1 Definitie en beschrijving

Een *soort* is een taxonomisch concept in de biologie waarmee een groep organismen wordt aangeduid die in een aantal belangrijke kenmerken op elkaar lijken. Het idee van de *soort* heeft al een lange voorgeschiedenis. Ook na duizenden jaren te zijn gebruikt blijft dit centrale concept van de biologie en een groot aantal verwante vakken toch nog steeds niet scherp te definiëren en onderwerp van discussie (Wikipedia).

In het Nederlandse soortenregister zijn alle Nederlandse en wetenschappelijk namen van de in Nederland voorkomende (inheemse en uitheemse) soorten opgenomen inclusief een beschrijving van desbetreffende soorten. Het 'Nederlandse Soortenregister' (zie www.nederlandsesoorten.nl) gaat uit van een taxonomische indeling in soortgroepen met volgende hoofdcategorieën: rijk (regnum), stam (phylum), klasse (classis), orde (ordo) en familie (familia).

Er zijn 3 rijken, te weten: dieren, planten en schimmels. In het dierenrijk wordt onderscheid gemaakt tussen gewervelden (een stam) en ongewervelden (overige

stammen). De gewervelden zijn weer onderverdeeld in amphibiëën, reptielen, vissen, vogels en zoogdieren (klassen). De ongewervelden zijn onderverdeeld in: geleedpotigen, ringwormen, weekdieren en platwormen (stammen).

5.2.2 Wettelijke context

Soorten genieten verschillende wettelijke beschermingregimes. In de database 'Soorten in Wetgeving en Beleid' (zie www.minlnv.nl onder hulpmiddelen natuurwetgeving) is informatie te vinden over de *beschermingsstatus* van soorten die in Nederland in het wild voorkomen of voor zouden kunnen komen. In deze database zijn de bijlagen (de soortenlijsten) van alle internationale verdragen, EU-richtlijnen en EU-verordeningen en nationale wetgeving opgenomen. Bovendien zijn ook de internationale en nationale Rode lijsten (*bedreigde soorten*) opgenomen.

Naast *wettelijk beschermde* en *bedreigde* soorten zijn er ook nog andere categorieën van soorten, waaronder:

1. *Indicatorsoorten* (CBD) Indicatorsoorten indiceren specifieke milieuoedities b.v. zuurgraad, voedselrijkdom of waterbeschikbaarheid. Indicatorsoorten worden gebruikt voor het plannen, bijsturen en evalueren van beheer.
2. *Invasieve soorten* (CBD): Een invasieve soort is een planten- of diersoort van vreemde oorsprong (*exoot*) die zich massaal verspreidt in zijn nieuwe omgeving en een bedreiging vormt voor hetzij het vermogen van het (agro-)ecosysteem om in menselijke behoeften te voorzien danwel voor de *biodiversiteit* (Wikipedia).
3. *Typische soorten* (Habitatrichtlijn): Typische soorten indiceren de representativiteit van een habitatype. Ze indiceren of een habitatype goed ontwikkeld is of dat er een bepaalde karakteristieke variant of bepaald subtype aanwezig is (Janssen *et. al.*, in prep.).
4. *Doelsoorten* (Ecologische Hoofdstructuur): Doelsoorten zijn soorten met een beperkte aanwezigheid en/of negatieve trend op internationaal en/of nationaal niveau.
5. *Meetsoorten* (Programma Beheer): De meetsoorten van de pluspakketten van Programma Beheer zijn bedoeld om een bepaalde natuurkwaliteit te waarborgen.

Er is dus niet alleen informatie benodigd over de *wettelijk beschermde* en *bedreigde* soorten. Zo wordt er in het kader van de CBD specifiek gevraagd om informatie over indicatorsoorten en invasieve soorten (zie paragraaf 3.2.1) en wordt in het kader van de HR ook gevraagd om informatie over typische soorten (zie paragraaf 3.3.2).

In het kader van het leefgebiedenbeleid zijn/worden momenteel ook soortenlijsten opgesteld.

5.2.3 Informatievragen

In Tabel 10 wordt aangegeven welke internationale en nationale wet- en regelgeving gericht is op het *behoud en de bescherming van soorten*. De rapportages in het kader van desbetreffende wet- en regelgeving vereisen dan ook vergelijkbare informatie.

Centraal staat het begrip 'staat van instandhouding' van soorten, een begrip dat wordt gehanteerd in de VR, HR en Ffw. De 'staat van instandhouding' dient beoordeeld te worden a.h.v. de volgende parameters (indicatoren): *verspreidingsgebied en verspreiding, populatie, leefgebied* en *toekomstperspectief* (zie paragraaf 3.2.6. en Tabel 5). In onderstaande paragrafen worden deze parameters (indicatoren) nader toegelicht.

Verspreidingsgebied (range) en verspreiding (distribution)

Het verspreidingsgebied van een soort bestaat uit het geografische gebied en waar een desbetreffende soort voorkomt. Onderscheid kan gemaakt worden tussen historisch, actueel en potentieel verspreidingsgebied. In de periodieke algemene rapportage van de HR 2007 (bijlage B) wordt gevraagd om het actuele verspreidingsgebied.

Het *verspreidingsgebied (range)* van een soort is niet exact gelijk aan het gebied waar desbetreffende soort ook daadwerkelijk waargenomen is ofwel de *verspreiding (distribution)* van de soort. Door de SWG van het Habitat Comité wordt voorgesteld om voor het bepalen van het verspreidingsgebied van een soort convexe polygonen te trekken rondom de (10) km-hokken waar de soort is waargenomen. Het verspreidingsgebied (range) van een soort wordt dus afgeleid van de verspreiding (distribution) van een soort. Het Habitat Comité vraagt om getallen (km²) en kaarten met een resolutie van 10 *10 km hokken. Men wil zowel het verspreidingsgebied als de daadwerkelijke verspreiding weten.

Ook de *trends in het verspreidingsgebied* van soorten dienen in het periodiek algemeen verslag van de HR vermeld te worden, dit in klassen (stabiel, afnemend, toenemend en onbekend) en liefst ook in getallen (aantal km²). Tevens dienen de oorzaken van desbetreffende trends genoemd te worden (drukfactoren en bedreigingen).

Het Habitat Comité vraagt bovendien om een *referentiewaarde* (reference value) voor een gunstig verspreidingsgebied van een soort, dit in km². Deze waarde is namelijk van belang om te bepalen of het actuele verspreidingsgebied gunstig, matig ongunstig of ongunstig is (zie Tabel 5).

Populatie (population)

Populatie betreft ondermeer de populatiegrootte ofwel de populatieomvang, dit uitgedrukt in aantallen (aantal exemplaren). Onderscheid kan gemaakt worden tussen de historische, actuele en potentiële populatieomvang. In de periodieke algemene rapportage van de HR 2007 (bijlage B) wordt gevraagd om de actuele populatieomvang (aan het einde van de rapportageperiode).

Ook de *trends in populatieomvang* van soorten dienen in het periodiek algemeen verslag van de HR vermeld te worden, dit in klassen: stabiel, afnemend, toenemend en onbekend) en liefst ook in aantallen (aantal exemplaren). Tevens dienen de oorzaken van desbetreffende trends genoemd te worden.

Het Habitat Comité vraagt bovendien om de *referentiewaarde* (reference value) voor een gunstige populatieomvang van een soort, dit in aantallen (aantal exemplaren). Deze waarde is namelijk van belang om te bepalen of de actuele populatieomvang gunstig, matig ongunstig of ongunstig is (zie Tabel 5).

Leefgebied (habitat)

Habitat: '*een door specifieke abiotische en biotische factoren bepaald milieu waarin de soort tijdens één van de fasen van zijn biologische cyclus leeft*' (richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992).

Habitat: '*de plaats of het soort gebied waar een organisme of populatie van nature voorkomt*' (Conventie inzake Biologische Diversiteit).

Het Habitat Comité vraagt om de oppervlakte (in km²) en de kwaliteit van het leefgebied van soorten. Het Habitat Comité verwijst hierbij naar de habitattypen van bijlage I van de HR en naar de EUNIS typologie. Eventueel kunnen ook de watersysteemtypen van de Kaderrichtlijn Water worden toegepast.

Ook de *trends in oppervlakte van het leefgebied* van soorten dienen in het periodiek algemeen verslag van de HR vermeld te worden, dit in klassen (stabiel, afnemend, toenemend en onbekend). Tevens dienen de oorzaken van desbetreffende trends genoemd te worden.

Er wordt geen referentiewaarde gevraagd voor het leefgebied (kwantiteit en kwaliteit) van soorten alhoewel dit wel van belang is om te bepalen of het leefgebied gunstig, matig ongunstig of ongunstig is (zie Tabel 5).

Toekomstperspectief (future prospects)

Het Habitat Comité vraagt om een oordeel te vellen over het toekomstperspectief van soorten, dit gezien de drukfactoren (pressures) en de bedreigingen (threats). Hierbij wordt verwezen naar een lijst met drukfactoren en bedreigingen.

5.2.4 Informatieaanbod

Soortprofielen

In het kader van het project 'Natura2000 doelen en beheer' zijn profielen opgesteld van soorten van bijlage II van de HR en bijlage I van de VR (nog niet gepubliceerd). In het kader van deze profielen is de 'staat van instandhouding' van soorten beoordeeld. De eindscores van de staat van instandhouding van soorten zijn bovendien vastgelegd in de doelendocumenten (LNV, 2005).

De soortprofielen dienen echter beter onderbouwd moeten worden met 'harde' gegevens. Vooral omdat er 3 tot 6 jaarlijks gerapporteerd dient te worden over de staat van instandhouding van soorten. Ook ontbreken er profielen voor de soorten van bijlagen IV en V van de HR. Bovendien zijn de profielen alleen gericht op de VR- en HR-soorten (Natura2000) en niet op soorten met een ander wettelijke beschermingsregime bijvoorbeeld de Ffw-soorten (zie onder paragraaf 4.2.2).

Meetnetten

Organisaties die gegevens over soorten inwinnen en/of beheren zijn:

- Overheden (b.v. provincies en waterschappen),
- Particuliere Gegevensbeherende Organisaties (PGO's) verenigd in de Vereniging Onderzoek Flora en Fauna (VOFF),
- Terreinbeherende instanties (b.v. Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en Landschappen),
- Onderzoeksinstituten en universiteiten (b.v. RIZA, RIKZ, RIVO, IMARES en Alterra).

Deze organisaties winnen ieder op een eigen wijze gegevens in voor verschillende doeleinden (o.a. ten behoeve van beleid, beheer en onderzoek), dat de uitwisseling en hergebruik van gegevens bemoeilijkt.

Netwerk Ecologische Monitoring

Het Ministerie van LNV (DN en DK), het Ministerie van Verkeer en Waterstaat (RIZA en RIKZ), het Ministerie van VROM, het Milieu- en Natuurplanbureau (MNP) en het Centraal Bureau voor Statistiek (CBS) werken samen in het kader van het 'Netwerk Ecologische Monitoring' (NEM). Het doel van het NEM is het inwinnen van gegevens af te stemmen op de informatiebehoefte van de overheid (Strien, 2005).

Op basis van de informatiebehoefte van de overheid zijn meetdoelen van de meetnetten van het NEM vastgesteld (*zie tekstbox*). De meetnetten worden zodanig ingericht dan kan worden voldaan aan de steeds veranderende informatiebehoefte van de overheid. Met name de monitoring van soorten waarvoor Natura2000gebieden zijn aangewezen of begrensd geldt als zwaar meetdoel. In 2005 zijn bovendien twee natuurgraadmeters van het Milieu- en Natuurplanbureau (Natuurwaarde, Soortgroeptrendindexen) toegevoegd als extra meetdoel; deze worden gebruikt in de Natuurbalans, Natuurverkenningen en het Natuurcompendium.

NEM-meetdoelen (Van Strien, 2006)

- 1) Soorten van de Vogel- en Habitatrichtlijn: landelijke trends in populatieomvang en zo mogelijk ook per Natura 2000-gebied,
- 2) Soorten van soortbeschermingsplannen: landelijke trends in populatieomvang,
- 3) De ecologische toestand buiten de EHS, met name trends in de ecologische kwaliteit van agrarisch gebied,
- 4) De gevolgen van verzuring, vermesting, verdroging, met name voor hogere planten en paddestoelen,
- 5) De Goede Ecologische Toestand Rijkswateren: trends in populatieomvang van indicatieve vogelsoorten per watersysteem,
- 6) Trilateral Monitoring and Assessment Program (TMAP): trends in populatieomvang van vogels in de internationale Waddenzee.

De bestaande meetnetten (uit NEM) zijn toepasbaar voor uitspraken op landelijk of regionaal schaalniveau en ten dele voor uitspraken op gebiedsniveau (Natura 2000gebieden).

Rode Lijst + Van der Ham (inhaalslag)

In het kader van de Rode Lijst wordt zowel trends in populatieomvang (aantallen) als de verspreiding (geografische spreiding) in ogenschouw genomen (Bijlage 1). Enkele Rode Lijst soorten zijn ook opgenomen als meetdoel in het NEM. In het kader van de Motie van Van der Ham is geld beschikbaar gekomen om voor een aantal beschermde soorten verspreidingsgegevens (waarnemen per km²) in te winnen. Dit betrof de zogenaamde 'inhaalslag'.

Meetnetten IMARES

IMARES (voorheen Alterra Texel) monitort de populatie van de Gewone en Grijze zeehond en in samenwerking met SOVON ook enkele kustbroedvogels (het Reproductiemeetnet Kustbroedvogels). Tevens monitort IMARES (voorheen RIVO) enkele vissoorten en weekdieren. Deze meetnetten zijn geen onderdeel van het NEM.

Databases

Het CBS beheert en verwerkt de gegevens, die zijn ingewonnen in het kader van het NEM.

De gegevens ingewonnen door de PGO's (basisgegevens, waarnemingen per km²) worden beheerd in afzonderlijke databases. Elke PGO heeft een aparte database. In het kader van het project 'Nationale Database Flora en Fauna' wordt gewerkt aan een nationale (gemeenschappelijke) database waarin alle gegevens over soorten centraal ingevoerd en beheerd kunnen worden.

De gegevens over soorten ingewonnen door andere organisaties (niet aangesloten bij het NEM) bijvoorbeeld IMARES worden beheerd in verschillende databases. Hier is (nog) geen overzicht van.

De Gegevensautoriteit Natuur i.o. (GA-N i.o.) zorgt voor de begeleiding van meetnetten voor flora en fauna (trends en verspreiding) zoals het NEM en de inhaalslag verspreidingsonderzoek. De GA-N i.o. is namens LNV opdrachtgever

voor het inwinnen van gegevens. De GA-N zal normen en protocollen voor het inwinnen, opslaan en beschikbaar stellen van natuurgegevens ontwikkelen evenals een kwaliteitsborgingsysteem waarmee de betrouwbaarheid wordt bewaakt. De GA-N i.o. is namens LNV en EZ opdrachtgever voor het Natuurloket (beschikbaarstellen van gegevens), het CBS (kwaliteitsborging en begeleiding van meetnetten), Naturalis (beheerder van het taxonomisch register) en de Nationale Databank Flora en Fauna (beheerder van flora en faunawaarnemingen). De GA-N i.o. faciliteert de ontwikkeling van de technische infrastructuur en maakt afspraken over afstemming en samenwerking met andere partijen die meetnetten beheren of aansturen zoals de RACM (KICH voor landschap en cultuurhistorie) en RWS (RIKZ/RIZA voor watermeetnetten).

5.2.5 Knelpunten informatievoorziening

Bekendheid

Het NEM is een goed voorbeeld hoe door samenwerking tussen verschillende overheden (LNV, VROM en V&W) het inwinnen van gegevens (monitoring) gestroomlijnd kan worden. De meetnetten van het NEM zijn goed beschreven door Strien e.a. (2006). Deze informatie is bovendien ook op het internet te vinden (<http://www.siliconmeadow.nl/~nemweb/>). Er zijn echter ook een aantal belangrijke meetnetten die (nog) geen onderdeel zijn van het NEM. De informatie over deze meetnetten is minder goed of niet ontsloten.

De gegevens (de basisgegevens, waarnemingen per km²) van de PGO's worden aangeboden via Het Natuurloket (www.natuurloket.nl). Gegevens over soorten van andere partijen worden minder goed of niet ontsloten. De PGO's beheren ook gegevens van derden (niet PGO's).

Bereikbaarheid

De informatie (indexcijfers) van het NEM is beschikbaar via internet (zie <http://www.siliconmeadow.nl/~nemweb/>). Het Milieu- en Natuurplanbureau (MNP) stelt hun informatie beschikbaar via Het Milieu- en Natuurcompendium (<http://www.mnp.nl/mnc/index-nl.html>).

De PGO's stellen hun gegevens via Het Natuurloket onder tegen betaling en onder bepaalde leveringsvoorwaarden beschikbaar. Wat betreft de gegevens van andere partijen zijn de juridische en financiële voorwaarden voor gebruik van de gegevens nog vaak onduidelijk.

Bruikbaarheid

Selectie soorten

Niet alle wettelijke beschermde en bedreigde soorten zijn in het NEM opgenomen. Wat betreft de soorten van Annex II, IV en V van de Habitatrichtlijn worden er 39 van de 88 soorten waarover gerapporteerd moet worden naar de EC in het kader van

het NEM gemonitord (zie Tabel 11). Het grootste knelpunt binnen het dierenrijk vormen de vissen, de (zee-)zoogdieren, de kevers en de weekdieren. Een deel hiervan bijvoorbeeld de Gewone zeehond en de Grijs zeehond wordt ondervangen met de meetnetten van IMARES. Het plantenrijk (vaatplanten en mossen) vormt ook een probleem al kan een deel daarvan worden ondervangen door meetnetten gericht op vegetatie (vegetatieopnamen). Uitbreiding van het NEM is daarom gewenst te beginnen met de ontbrekende VR- (Annex I, vooral soorten van open water voor zover genoemd in de aanwijzingsbesluiten van “zoute” Natura2000-gebieden en het IJsselmeer) en HR-soorten (Annex II, IV en V) en vervolgens ook de Ffw-soorten (voor zover er geen vrijstelling bij ruimtelijke ingrepen geldt). Hierbij dient wel de kanttekening te worden gemaakt dat het niet voor alle beschermde soorten mogelijk ofwel haalbaar zal zijn om een meetnet op te zetten. Vooronderzoek naar de waarneembaarheid van soorten en meetstrategieën (b.v. integrale of steekproefsgewijze metingen) is daarom gewenst.

Tabel 11 Overzicht HR-soorten die wel of niet in het kader van het NEM gemonitord worden.

Amphibieën		
Soort	Annex	NEM
Boomkikker	IV	ja
Bruine kikker	V	ja
Geelbuikvuurpad	II (IV)	ja
Heikikker	IV	ja
Kamsalamander	II (IV)	ja
Knoflookpad	IV	ja
Meerkikker	V	ja
Middelste groene kikker	V	ja
Poelkikker	IV	ja
Rugstreppad	IV	ja
Vroedmeesterpad	IV	ja

Reptielen		
Soort	Annex	NEM
<i>Dikkopschildpad</i> [†]	II (IV)	nee
Gladde slang	IV	ja
<i>Kemp's schildpad</i> [†]	IV	nee
<i>Lederschildpad</i> [†]	IV	nee
Muurhagedis	IV	ja
<i>Soepschildpad</i> [†]	II (IV)	nee
Zandhagedis	IV	ja

Zoogdieren		
Soort	Annex	NEM
Bechstein Vleermuis	II (IV)	ja
Bever	II (IV)	nee
Boommarter	V	nee
Bosvleermuis	IV	ja
Brandts vleermuis	IV	ja
Bruinvis	II (V)	nee
<i>Bultrug^b</i>	IV	nee
Bunzing	V	ja
<i>Dwergpotvis^b</i>	IV	nee
<i>Dwergvinvis^b</i>	IV	nee
Franjestaart	IV	ja
Gewone baardvleermuis	IV	ja
<i>Gewone dolfijn^b</i>	IV	nee
Gewone dwergvleermuis	IV	nee
Gewone grootoorvleermuis	IV	ja
<i>Gewone spitsdolfijn^b</i>	IV	nee
<i>Gewone vinvis^b</i>	IV	nee
Gewone zeehond	II (V)	nee
<i>Griend^b</i>	IV	nee
<i>Grijze dolfijn^b</i>	IV	nee
Grijze grootoorvleermuis	IV	ja
Grijze zeehond	II (V)	nee
<i>Grote hoefijzerneus^b</i>	II	ja
<i>Grote rosse vleermuis^b</i>	IV	ja
Hamster	IV	nee
Hazelmuis	IV	ja
<i>Hille^b</i>	IV	nee
Ingekorven vleermuis	II (IV)	ja
<i>Klapmuts^b</i>	V	nee
<i>Kleine hoefijzerneus^b</i>	IV	ja
<i>Kleine zwaardwalvis^b</i>	IV	nee
Laatvlieger ^b	IV	nee
<i>Lynx</i>	II (IV)	nee
Meervleermuis	II (IV)	ja
<i>Mopsvleermuis^b</i>	II (IV)	ja
<i>Narwal^b</i>	IV	nee
<i>Noordse vinvis^b</i>	IV	nee
<i>Noordse vleermuis^b</i>	IV	nee
Noordse woelmuis	II (IV)	nee
<i>Orca^b</i>	IV	nee
Otter	II (V)	nee
<i>Potvis^b</i>	IV	nee
<i>Ringelrob^b</i>	V	nee
<i>Zadelrob^b</i>	V	nee
Rosse vleermuis	IV	nee

Zoogdieren (vervolg)

Soort	Annex	NEM
Ruige dwergvleermuis	IV	nee
Tuimelaar	II (IV)	nee
Tweekleurige vleermuis	IV	nee
Vale vleermuis	II (IV)	ja
Watervleermuis	IV	ja
<i>Witflankdolfijn^b</i>	IV	nee
Witsnuitdolfijn	IV	nee
<i>Witte dolfijn^b</i>	IV	nee

Vissen

Soort	Annex	NEM
Barbeel	V	nee
Beekprik	II	nee
Bittervoorn	II	nee
Elft	II (V)	nee
Fint	II (V)	nee
Grote Marene	V	nee
Grote modderkruiper	II	nee
Houting	II (IV)	nee
Kleine modderkruiper	II	nee
Rivierdonderpad	II	nee
Rivierprik	II (V)	nee
Steur	II (IV)	nee
Zalm	II (V)	nee
Zeeprik	II	nee

Geleedpotigen: kevers

Soort	Annex	NEM
Brede geelrandwaterroofkever	II	nee
<i>Brede geelrandwaterroofkever^a</i>	IV	nee
<i>Juchtleerkever^a</i>	II	nee
Gestreepte waterroofkever	II (IV)	nee
Vliegend hert	II (IV)	nee

Geleedpotigen: vlinders

Soort	Annex	NEM
<i>Apollovlinder^b</i>	IV	nee
<i>Boszandoog^a</i>	IV	nee
Donker pimpernelblauwtje	II (IV)	ja
Grote vuurvlinder	II (IV)	ja
<i>Moerasparelmoervlinder^a</i>	II	nee
Pimpernelblauwtje	II (IV)	ja
Spaanse vlag	II	ja
Teunisbloempijlstaart	IV	nee
<i>Tijmblauwtje^a</i>	IV	nee
<i>Zilverstreephoibeestje^b</i>	IV	nee

Geleedpotigen: libellen

Soort	Annex	NEM
<i>Bronslibel^b</i>	II (IV)	nee
Gaffellibel	II (IV)	nee
Gevlekte witsnuitlibel	II (IV)	ja
Groene glazenmaker	IV	ja
<i>Mercurwaterjuffer^a</i>	II	nee
Noordse winterjuffer	IV	ja
Oostelijke witsnuitlibel	IV	nee
Rivierrombout	IV	nee
<i>Sierlijke witsnuitlibel^b</i>	IV	nee

Geleedpotigen: kreeftachtigen

Soort	Annex	NEM
Rivierkreeft	V	nee

Ringwormen

Soort	Annex	NEM
Medicinale bloedzuiger	V	nee

Weekdieren

Soort	Annex	NEM
Bataafse stroommossel	II (IV)	nee
Nauwe korfslak	II	nee
Platte schijfhoren	II (IV)	nee
Wijngaardslak	V	nee
Zegge korfslak	II	nee

Vaatplanten

Soort	Annex	NEM
Drijvende waterweegbree	II (IV)	nee
Gewoon sneeuwkllokje	V	nee
Groenknolorchis	II (IV)	nee
Kruipend moerasscherm	V (IV)	nee
Valkruid	V	nee
Wolfsklauw	V	nee
<i>Liggend raket^a</i>	II	nee
<i>Zomerschroeforchis^a</i>	IV	nee

Mossen

Soort	Annex	NEM
Geel schorpioenmos	II	ja
Kussentjesmos	II	nee
Tonghaarmuts	II	nee
Veenmos	V	nee

Korstmossen

Soort	Annex	NEM
Rendiermos	V	nee

a) Soorten die in de database "Soorten in wetgeving en beleid" als afwezig gekenmerkt zijn.

b) Soorten die in de database "Soorten in wetgeving en beleid" als dwaalgast gekenmerkt zijn.

Verspreidingsgebied en verspreiding

De NEM-meetnetten zijn - gezien de meetdichtheid - (nog) maar beperkt uitgerust om *trends in verspreidingsgebied* en/of verspreiding te monitoren (dit is momenteel ook geen meetdoel van het NEM). Voor het in beeld brengen van het *verspreidingsgebied* (range) en de *verspreiding* (distribution) van soorten zal daarom naast de meetnetten van het NEM voorlopig ook uit andere bronnen zoals bijvoorbeeld de Rode lijst en de soortatlassen geput moeten worden.

Door de PGO's is in samenwerking met andere partijen (UVA en WUR) een methodiek ontwikkeld om met behulp regressietechnieken en ruimtelijke interpolatie (kriging) op basis van een beperkte gegevensset informatie over de verspreiding van soorten te genereren (Sierdsema *et. al.* 2006). Hierbij zijn wel gegevens vereist die iets indiceren over het leefgebied van een soort b.v. hydrologische gegevens of vegetatiegegevens. De hierdoor genereerde informatie betreft de kans op voorkomen van een bepaalde soort de zogenaamde 'kansenkaarten'. De toepassing van desbetreffende kansenkaarten is tweeledig. Enerzijds geeft het informatie over het potentiële verspreidingsgebied van een soort, anderzijds kan het als stratificatie gebruikt worden voor de meetlocaties.

Populatieomvang

De bestaande NEM-meetnetten zijn voornamelijk gericht om landelijke *trends in populatieomvang* te monitoren (meetdoel 1 en 2). De NEM-meetnetten zijn nog niet ingericht, maar mogelijk wel bruikbaar, om de actuele *populatieomvang* (in aantallen exemplaren) en, wanneer relevant (bijvoorbeeld bij een ongunstige staat van instandhouding) om sterfte/overleving te bepalen.

Leefgebied

Er bestaat (nog) geen meetnet voor het monitoren van de trends in oppervlakte (en kwaliteit) van het *leefgebied* van soorten. Dit daarom voorlopig vooral op expertkennis gebaseerd moeten worden. Remote sensing in combinatie met veldwaarnemingen zou uitkomst kunnen bieden voor de kartering van leefgebieden (slechts tot op zeker hoogte). Het lijkt onhaalbaar (gezien inspanningen en kosten) om voor alle wettelijke beschermde en bedreigde soorten op landelijk niveau het leefgebied in kaart te brengen. Voor een aantal soorten is dit relatief eenvoudig. Ook is niet van alle beschermde soorten het leefgebied even goed bekend (kennisleemte). Bovendien is dit aan verandering onderhevig aangezien soorten zich aanpassen aan veranderende omstandigheden. Het is daarom van groot belang om de kennis hierover op peil te houden. Ook bij het in beeld brengen van het leefgebied van soorten zou goed gebruik gemaakt kunnen worden van de zojuist beschreven 'kansenkaarten' (Sierdsema *et. al.* , 2006).

Toekomstperspectief

Er bestaat nog onduidelijkheid over deze parameter (indicator) aangezien dit op verschillende wijze beoordeeld kan worden, namelijk a.h.v. de waargenomen trends (ex post) en te voorspellen trends (ex ante). Onduidelijk is of er ook rekening gehouden moet worden met het vigerend beleid.

5.2.6 Verbeteringen huidige informatievoorziening

Bekendheid

- In overleg met bronhouders de meta-informatie van meetnetten en databases (jaarlijks) aanvullen en actualiseren en via internet beschikbaar stellen.

Bereikbaarheid

- Afspraken maken met bronhouders over eigendom, gebruiksrestricties en kosten van gegevens.
- Data-infrastructuur ontwerpen en implementeren waarmee de gegevens van diverse bronhouders via internet bereikbaar zijn (in te zien, op te vragen, te bestellen en/of te downloaden), dit anticiperend op de EU kaderrichtlijn INSPIRE. De Nationale Databank Flora en Fauna is een goed startpunt.

Bruikbaarheid

- Per soort (soortgroep) een protocol uitwerken om de 'staat van instandhouding' te beoordelen en te monitoren (conform matrix, zie Tabel 5).
- Ontbrekende soorten (soortgroepen) aan de meetnetten van het NEM toevoegen ofwel nieuwe meetnetten opzetten, te beginnen met de HR- en VR-soorten vervolgens ook andere beschermde en/of bedreigde soorten (Ffw, Rode Lijst).
- De parameters (indicatoren) verspreidingsgebied (range), verspreiding (distribution), populatieomvang (population) en leefgebied gecombineerd monitoren.
- Naast de trends in populatieomvang ook de trends in de verspreiding van soorten en trends in de kwantiteit en kwaliteit van het leefgebied van soorten (na een voorstudie) als meetdoel in het NEM opnemen.
- De meetdichtheid van de meetnetten van het NEM m.b.t. tot het meten van de trends in populatieomvang en de trends verspreiding verhogen.
- Gebruik maken van regressie- en interpolatietechnieken (kansencarten).
- 'NEM platform' (samenwerkingsverband) uitbreiden met andere uitvoerende organisaties (b.v. IMARES vanwege de monitoring van mariene soorten).

Niet voor alle beschermde en/of bedreigde soorten is het haalbaar een meetnet op te zetten. In dit geval zal een andere oplossing moeten worden gezocht. Er zal dus eerst een haalbaarheidstudie moeten worden uitgevoerd.

Naast beschermde en/of bedreigde soorten is ook informatie vereist over andere soortcategorieën bijvoorbeeld doelsoorten (EHS), meetsoorten (Programma Beheer), indicatorsoorten (CBD en invasieve soorten (CBD)). Een integrale aanpak, die niet alleen op beschermde en bedreigde soorten is gericht is daarom gewenst.

5.3 Ecosystemen

5.3.1 Definitie en beschrijving

Een ecosysteem wordt gedefinieerd als: 'een dynamisch complex van gemeenschappen van planten, dieren en micro-organismen en hun niet-levende omgeving die in een onderlinge wisselwerking een functionele eenheid vormen' (Conventie Inzake Biologische Diversiteit).

Een habitat wordt gedefinieerd als: 'land- of waterzones met bijzondere geografische, abiotische en biotische kenmerken, en die zowel geheel natuurlijk als halfnatuurlijk kunnen zijn' (richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992).

Wetlands worden gedefinieerd als: 'Waterrijke gebieden, moerassen, vennen, veen- of plasgebieden, natuurlijk of kunstmatig, blijvend of tijdelijk, met stilstaand of stromend water, zoet, brak of zout, met inbegrip van zeewater, waarvan de diepte bij eb niet meer is dan zes meter'

Er zijn verschillende ecosysteemtypologieën, die vanwege verschillende doeleinden (beleid, beheer en onderzoek) tot standgekomen zijn en daarom niet zondermeer naar elkaar te vertalen zijn. De definitie van de ecosysteemtypen zijn ook niet altijd even duidelijk gespecificeerd hetgeen het in de praktijk moeilijk maakt om deze typen (in het veld) te identificeren, laat staan te begrenzen (Groen *et.al.*, in prep). In Tabel 12 wordt een overzicht gegeven van een aantal belangrijke internationale en nationale ecosysteemtypologieën.

Tabel 12 Overzicht internationale en nationale ecosysteemtypologieën.

Typologie	Internationaal/nationaal	Beleid/beheer/onderzoek
Wetlands (Ramsar)	Internationaal	Beleid (Ramsar Conventie)
Habitattypen (HR)	Internationaal	Beleid (Habitatrichtlijn)
Habitattypen (TMAP)	Internationaal	Beleid (Triwad)
Natuurdoelen	Nationaal	Beleid (EHS)
Natuurdoeltypen	Nationaal	Beleid (EHS)
Beheerdoelpakketten	Nationaal	Beheer (Programma Beheer)
Beheersubdoeltypen	Nationaal	Beheer (Staatsbosbeheer)
Habitattypen (EUNIS)	Internationaal	Onderzoek
CORINE biotopes	Internationaal	Onderzoek
CML ecotopen	Nationaal	Onderzoek
Plantengemeenschappen Nederland ⁵	Nationaal	Onderzoek

⁵ De Plantengemeenschappen van Nederland betreffen vegetatietypen en geen ecosysteemtypen. Vegetatietypen vormen echter vaak de basis van ecosysteemtypen vandaar dat deze hier toch genoemd worden.

5.3.2 Wettelijke context

Ecosystemen als zodanig genieten geen wettelijke bescherming, maar worden beschermd doordat de gebieden waarin zij voorkomen een bepaalde bescherming genieten (zie paragraaf 4.2.5).

5.3.3 Informatievragen

In Tabel 10 wordt aangegeven welke internationale en nationale wet- en regelgeving gericht is op het *behoud en de bescherming van ecosystemen*. De rapportages in het kader van desbetreffende wet- en regelgeving vereisen dan ook vergelijkbare informatie.

Centraal staat hier het begrip 'staat van instandhouding' (een begrip uit de VR, HR en Nbw). De 'staat van instandhouding' dient beoordeeld te worden a.h.v. de volgende parameters (indicatoren): *verspreidingsgebied*, *oppervlakte*, *structuur en functie* en *toekomstperspectief* (zie paragraaf 3.2.6. en Tabel 6). In onderstaande paragrafen worden deze parameters (indicatoren) nader toegelicht.

Verspreidingsgebied (range) en verspreiding (distribution)

Het verspreidingsgebied van een ecosysteem (habitatype) bestaat uit het geografische gebied waar een desbetreffend habitatype voorkomt. Onderscheid kan gemaakt worden tussen historisch, actueel en potentieel verspreidingsgebied. In de periodieke algemene rapportage van de HR wordt gevraagd om het actuele verspreidingsgebied.

Het *verspreidingsgebied* (range) van een habitatype is niet exact gelijk aan het gebied waar desbetreffend habitatype ook daadwerkelijk waargenomen is ofwel de *verspreiding* (distribution) van het habitatype. Door de SWG van het Habitat Comité wordt voorgesteld om voor het bepalen van het verspreidingsgebied van een habitatype convexe polygonen te trekken rondom de (10) km-hokken waar het habitatype is waargenomen. Het verspreidingsgebied (range) van een habitatype wordt dus afgeleid van de verspreiding (distribution) van een habitatype. Het Habitat Comité vraagt om getallen (km²) en kaarten met een resolutie van 10 *10 km hokken. Men wil zowel het verspreidingsgebied (range) als de daadwerkelijke verspreiding (distribution) weten.

Ook de *trends in het verspreidingsgebied* van habitatypen dienen vermeld te worden, dit in klassen (stabiel, afnemend, toenemend en onbekend) en liefst ook in getallen (aantal km²). Tevens dienen de oorzaken van desbetreffende trends genoemd te worden.

Het Habitat Comité vraagt bovendien om een *referentiewaarde* (reference value) voor een gunstig verspreidingsgebied van een habitatype, dit in km². Deze waarde is namelijk van belang om te bepalen of het actuele verspreidingsgebied gunstig, matig ongunstig of ongunstig is (zie Tabel 6).

Oppervlakte (area)

Ook dient gerapporteerd te worden over het oppervlakte van de habitattypen (in rapportageperiode), dit in km². Het gaat hierbij nadrukkelijk om het landelijke oppervlakte en niet alleen het oppervlakte binnen de Natura2000-gebieden.

Ook de *trends in het oppervlakte* van habitattypen dienen vermeld te worden, dit in klassen (stabiel, afnemend, toenemend en onbekend) en liefst ook in getallen (aantal km²). Tevens dienen de oorzaken van desbetreffende trends genoemd te worden.

Het Habitat Comité vraagt bovendien om een *referentiewaarde* (reference value) voor een gunstige oppervlakte van een habitatype, dit in km². Deze waarde is namelijk van belang om te bepalen of het actuele verspreidingsgebied gunstig, matig ongunstig of ongunstig is (zie Tabel 6).

Structuur en functie (incl. typische soorten)

In de periodieke algemene rapportage van de HR moet per habitatype aangegeven worden of de structuur en functie gunstig, matig ongunstig of ongunstig is. Deze beoordeling wordt gebaseerd op het aandeel van het oppervlakte van een habitatype dat een gunstige structuur en functie heeft.

De term structuur en functie wordt in de tekst van de HR niet nader gedefinieerd. Door Dobben *et. al.* (in prep.) wordt geconcludeerd dat onderstaande parameters (indicatoren) van belang zijn voor de beoordeling van de structuur en functie van habitattypen:

1. Vegetatiestructuur
2. Abiotische condities (waterbeschikbaar, voedselrijkdom, zuurgraad, en zoutgehalte)
3. Ruimtelijke rangschikking

Deze parameters worden sterk bepaald door de door de mens beïnvloede (antropogene) processen, zoals verzuring, vermessing, verdroging en versnippering (ver-thema's). Bovendien spelen ook natuurlijke processen zoals bijvoorbeeld vegetatiesuccessie, overstroming en verstuing een rol. Juist de dynamiek is voor het duurzaam voortbestaan van bepaalde habitattypen van groot belang. In Nederland speelt ook het beheer (b.v. waterbeheer en vegetatiebeheer) een grote rol aangezien door middel van beheersmaatregelen wordt ingegrepen in ecologische processen.

Typische soorten maken onderdeel uit van de beoordeling van structuur en functie. Door middel van typische soorten dient een indicatie gegeven te worden van de representativiteit van een habitatype. Ze indiceren of een habitatype goed ontwikkeld is of dat er bijvoorbeeld een bepaalde karakteristieke variant van een habitatype aanwezig is (Janssen *et. al.*, in prep.).

Toekomstperspectief (future prospects)

Het Habitat Comité vraagt om een oordeel te vellen over het toekomstperspectief van habitattypen, dit gezien de drukfactoren (pressures) en de bedreigingen (threats). Hierbij wordt verwezen naar een lijst met drukfactoren en bedreigingen.

5.3.4 Informatieaanbod

Profielen

In het kader van het project 'Natura2000 doelen en beheer' zijn profielen opgesteld voor de habitattypen van bijlage I van de HR (nog niet gepubliceerd). In het kader van deze profielen is de 'staat van instandhouding' van habitattypen beoordeeld. De eindscores zijn vastgelegd in de doelendocumenten (LNV, 2005).

Deze profielen dienen echter beter onderbouwd moeten worden met 'harde' gegevens. Vooral omdat er 3-6 jaarlijks gerapporteerd dient te worden over de 'staat van instandhouding' van habitattypen. Bovendien zijn deze profielen alleen gericht op de ecosysteemttypen (habitattypen) van de HR en niet op de ecosysteemttypen met een ander wettelijke of beleidsmatig beschermingsregime (zie paragraaf 4.3.2).

Meetnetten

Organisaties die gegevens over ecosystemen (habitattypen, vegetatietypen) inwinnen en beheren zijn:

- Overheden (b.v. provincies en waterschappen),
- Terreinbeherende instanties (b.v. Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en Landschappen),
- Onderzoeksinstituten en universiteiten (b.v. RIZA, RIKZ, IMARES en Alterra),

Deze organisaties winnen ieder op een eigen wijze gegevens in voor verschillende doeleinden (beleid, beheer en onderzoek). Er wordt bovendien met verschillende typologieën (vegetatietypen en ecosysteemttypen) gewerkt, zie Tabel 12. Dit bemoeilijkt de uitwisseling en het hergebruik van gegevens.

Er zijn verschillende kaders waarbinnen deze organisaties gegevens inwinnen, bewerken en beheren, waaronder:

- *Programma Beheer* (PB): door terreinbeherende instanties ten behoeve van subsidiering van beheermaatregelen (beheerdoelpakketten), onder regie van LNV,
- *Monitoringsprogramma Staatsbosbeheer*: door SBB ten behoeve van planning en evaluatie van beheermaatregelen (beheersubdoeltypen), in overleg met LNV,
- *Monitoringsprogramma Natuurmonumenten*: door NM ten behoeve van planning en evaluatie van beheermaatregelen,
- *Joint Assessment and Monitoring Program* (JAMP): door verschillende organisaties ten behoeve van het Quality Status Report in het kader van OSPAR, onder regie van V&W,
- *Trilateral Monitoring and Assessment Program* (TMAP): door verschillende organisaties ten behoeve van het Quality Status Report in het kader van Triwad, onder regie van V&W en LNV,
- *Landelijk Meetnet Flora Natuur en Milieukwaliteit* (LMF N&M): door provincies i.s.m. bedrijven ten behoeve van onder andere de natuurbalansen en -verkenningen (monitoring effecten van verzuring, verdroging en vermessing op vegetatie en signalering verandering in biodiversiteit), onder regie van het kernteam en de stuurgroep van het NEM

- *Meetnet FunctieVervulling (MFV)*: door Alterra, Bureau Daamen en Bosdata ten behoeve van de rapportages in het kader van TBFRA en MCPFE, onder regie van LNV,
- *Meetnet Forest Focus* (level 1 en level 2): door Alterra en ECN ten behoeve van de rapportages in het kader van Forest Focus, onder regie van LNV.

Databases

Landelijke Vegetatiedatabank

Vegetatiegegevens (vegetatietypen/plantengemeenschappen) vormen de basis voor de monitoring van de habitattypen (Janssen et. al., in prep.).

Vegetatiegegevens worden ingewonnen door middel van:

- Vegetatieopnamen: opnamens van vegetatie op specifiek geselecteerde locaties (b.v. permanente kwadraten).
- Vegetatiekarteringen: vlakdekkend karteringen van specifieke gebieden (natuurterreinen), veelal gebaseerd op luchtfoto-interpretatie in combinatie met veldwerk.

Het maken van vegetatieopnamen is grotendeels gestandaardiseerd, hetgeen de uitwisseling en vergelijking van vegetatiegegevens tussen verschillende bronhouders vergemakkelijkt. In de Landelijke VegetatieDatabank (Schaminee et. al., in prep.) zijn ca. 400.000 vegetatieopnamen opgenomen afkomstig van verschillende bronhouders.

5.3.5 Knelpunten huidige informatievoorziening

Bekendheid

De informatie over de meetnetten en monitoringsprogramma's uitgevoerd door verschillende organisaties is over het algemeen slecht ontsloten. Het Landelijk Meetnet Flora Natuur en Milieukwaliteit wordt duidelijk beschreven door Strien e.a. (2006). Deze informatie is bovendien ook op het internet te vinden (<http://www.siliconmeadow.nl/~nemweb/>).

De Landelijke Vegetatiedatabank in het kader van het WOT programma Informatievoorziening Natuur is uitgebreid beschreven door Schaminée en Janssen (2006). Informatie over de Landelijke Vegetatiedatabank is ook te vinden op het internet (<http://www.synbiosys.alterra.nl/>).

Bereikbaarheid

Er zijn niet of nauwelijks afspraken gemaakt over het gebruik vegetatiegegevens of andersoortige - in het kader van de zojuist genoemde monitoringsprogramma's ingewonnen - gegevens. Deze gegevens worden ook beheerd in diverse databases. De Landelijke Vegetatiedatabank is in beheer bij Alterra. De gegevens zijn eigendom van diverse bronhouders en kunnen niet zondermeer voor elke willekeurige toepassing gebruikt worden.

Bruikbaarheid

Verspreidingsgebied en verspreiding

Op basis van de Landelijke Vegetatiedatabank (Schaminee et. al., in prep.) en de vertaalsleutel van plantengemeenschappen naar habitattypen (Janssen et.al, in prep.) is het mogelijk om het *verspreidingsgebied* (range) en de *verspreiding* (*distribution*) van de habitattypen in beeld te brengen (Janssen et. al., in prep.). Ook kan uit de LVD op redelijk betrouwbare wijze (met behulp van expertkennis) een inschatting worden gemaakt van de *trends in verspreiding* van habitattypen.

Voor de toekomstige monitoring van de (*trends in*) het *verspreidingsgebied* en de *verspreiding* van habitattypen is het zaak om de vegetatieopnamen van de LVD op structurele wijze aan te vullen. Mogelijk dat het Landelijk Meetnet Flora Natuur en Milieukwaliteit hier een rol in kan spelen, maar ook de gegevens ingewonnen door terreinbeherende instanties, onderzoeksinstituten (RIZA, RIKZ, IMARES en Alterra) zijn hierbij van nut/belang. Onderlinge afstemming (onder andere wat betreft de opnamelocaties, de meetdichtheid en de meetfrequentie) is gewenst.

Oppervlakte (area)

Voor het bepalen van het *oppervlakte* van habitattypen (ten behoeve van de nulmeting) kunnen bestaande vegetatiekarteringen gebruikt worden. Door Janssen et. al. (in prep.) is een overzicht gemaakt van bestaande (en bruikbare) vegetatiekarteringen per Natura2000-gebied. De trends in oppervlakte van habitattypen zijn echter lastig te bepalen.

De vraag is hoe de (*trends in*) *oppervlakte* van habitattypen in de toekomst gemonitord dienen te worden. Het lijkt niet haalbaar (gezien de kosten en benodigde capaciteit) om elke 6 jaar een landsdekkende kartering per habitatype te creëren. Bovendien zitten er ook haken en ogen aan monitoring d.m.v. sequentiële vegetatiekarteringen. Een combinatie van vegetatieopnamen (steekproef) en –karteringen (vlakdekkend) lijkt daarom de enige oplossing. Afstemming met de monitoring van terreinbeherende instanties (o.a. in het kader van Programma Beheer) is gewenst. Wat betreft de mariene en aquatische habitattypen speelt het Ministerie van Verkeer en Waterstaat (V&W) een grote rol.

Structuur en functie (incl. typische soorten)

Wat betreft de structuur en functie van habitattypen is er nog veel onduidelijkheid. Dobben et.al. (in prep.) heeft getracht deze term nader te specificeren in onder andere abiotische condities. Gegevens over abiotische condities (b.v. bodem- en grondwatergegevens) worden ingewonnen door verschillende organisaties, waaronder:

- Overheden (b.v. provincies en waterschappen),
- Terreinbeherende instanties (b.v. Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en Landschappen),
- Kennisinstituten en universiteiten (b.v. RIVM, TNO en Alterra).

Het Ministerie van Volksgezondheid, Ruimtelijke Ordening en Milieu (VROM), het Ministerie van Verkeer en Waterstaat (V&W) en de provincies spelen een belangrijke

rol bij de inwinning van gegevens over abiotische condities, ondermeer in het kader van het Investeringsbudget Landelijke Gebied (ILG), de Strategische Milieubeoordeling (SEB) en MilieuEffectRapportage (m.e.r.) en de Kaderrichtlijn Water (KRW).

Toekomstperspectief (future prospects)

Er bestaat nog onduidelijkheid over deze parameter (indicator) aangezien dit op verschillende wijze beoordeeld kan worden, namelijk a.h.v. de waargenomen trends (ex post) en te voorspellen trends (ex ante). Onduidelijk is of er ook rekening gehouden moet worden met het vigerend beleid.

5.3.6 Verbeteringen huidige informatievoorziening

Bekendheid

- In overleg met bronhouders de meta-informatie van meetnetten /monitoringsprogramma's en databases (jaarlijks) aanvullen en actualiseren en via internet ontsluiten.
- Overzicht genereren van alle voor de rapportages relevante ecosysteemtypologieën inclusief definities en beschrijvingen en beschikbare vertaaltabellen en op internet ontsluiten.

Bereikbaarheid

- Afspraken maken met bronhouders over het gebruik van gegevens (juridische en financiële voorwaarden) te beginnen met de vegetatiegegevens uit de Landelijke Vegetatiedatabank en de vegetatiekarteringen van terreinbeherende organisaties.
- Data-infrastructuur ontwerpen en implementeren waarmee de gegevens van diverse bronhouders via internet bereikbaar zijn (in te zien, op te vragen, te bestellen en/of te downloaden), dit anticiperend op de EU kaderrichtlijn INSPIRE. De Landelijke Vegetatiedatabank Nederland is een goed startpunt.

Bruikbaarheid

- Per habitatype een protocol uitwerken om de 'staat van instandhouding' te beoordelen en te monitoren (conform matrix, zie Tabel 6).
- De parameters (indicatoren) verspreidingsgebied (range), verspreiding (distribution) oppervlakte (area) en structuur en functie van habitatypen gecombineerd monitoren.
- Vegetatiegegevens (opnamen en karteringen) in combinatie met gegevens over abiotische condities (o.a. geomorfologie en hydrologie) en beheerscondities als uitgangspunt nemen voor het in kaart brengen van ecosystemen in Nederland.
- Meetnetten/monitoringprogramma's waaronder het LMF N&M van het NEM uitgevoerd door diverse organisaties beter op elkaar afstemmen.
- Zorgdragen dat gegevens die ingewonnen worden niet gebonden zijn aan specifieke ecosysteemtypen. Dus liefst de basisgegevens (o.a. vegetatiegegevens) apart opslaan alvorens deze te vertalen in een specifieke ecosysteemtypologie. Dit geeft meer flexibiliteit. Gegevens kunnen dan voor meerdere doeleinden gebruikt worden.

- 'NEM platform' (samenwerkingsverband) uitbreiden met meer uitvoerende organisaties (b.v. IMARES, Alterra en terreinbeherende organisaties).

5.4 Beschermde gebieden

5.4.1 Definitie en beschrijving

Een gebied wordt gedefinieerd als: *'een geografisch bepaalde zone, waarvan de oppervlakte duidelijk is afgebakend'* (richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992).

Een beschermd gebied wordt gedefinieerd als: *'een geografisch bepaald gebied dat wordt aangewezen of gereguleerd en beheerd ter verwezenlijking van specifieke doeleinden aangaande behoud'* (Verdrag inzake Biologische Diversiteit).

5.4.2 Wettelijke context

De kern van de gebiedsbescherming wordt gevormd door het netwerk van *Natura2000-gebieden* (Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn) die strikt beschermd zijn. Daarnaast zijn er ook nog tal van *Beschermde Natuurmonumenten*, de *Nationale Landschappen*, de *Nationale Parken*, is er de *Ecologische Hoofdstructuur* (Structuurschema Groene Ruimte en Nota Ruimte) en worden er in het kader van de Ramsar Conventie *Ramsar-gebieden* aangewezen.

Natura2000gebieden (VR, HR)

In het kader van Natura2000 worden gebieden eerst aangemeld als zijnde 'gebied van communautair belang' en vervolgens aangewezen als 'speciale beschermingszone'.

Een gebied van communautair belang: *'een gebied dat er in de biogeografische regio of regio's waartoe het behoort, significant toe bijdraagt een type natuurlijke habitat van bijlage I of een soort van bijlage II in een gunstige staat van instandhouding te behouden of te herstellen en ook significant kan bijdragen tot de coherentie van het in artikel 3 bedoelde Natura 2000-netwerk, en/of significant bijdraagt tot de instandhouding van de biologische diversiteit in de betrokken biogeografische regio of regio's'* (richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992)..

Een speciale beschermingszone: *'een door de Lid-Staten bij een wettelijk, bestuursrechtelijk en/of op een overeenkomst berustend besluit aangewezen gebied van communautair belang waarin de instandhoudingsmaatregelen worden toegepast die nodig zijn om de natuurlijke habitats en/of de populaties van de soorten waarvoor het gebied is aangewezen, in een gunstige staat van instandhouding te behouden of te herstellen'* (richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992).

Beschermde Natuurmonumenten (Nbw)

In Nederland kan de overheid op grond van de Natuurbeschermingswet (NB-wet) natuurgebieden aanwijzen als *beschermd natuurmonument* (of: *Staatsnatuurmonument*). Op die manier worden kwetsbare of bedreigde natuurgebieden beschermd. In

beschermde natuurmonumenten zijn bepaalde activiteiten verboden, tenzij een ontheffing is verleend.

Mariene Beschermde Gebieden (OSPAR)

Nederland heeft vijf *Mariene Beschermde Gebieden* (MPA's) onder OSPAR voorgedragen, die naar verwachting uiterlijk 2010 ook als zodanig zullen worden aangewezen. Een van deze gebieden voldoet samen met drie andere gebieden in de *Exclusieve Economische Zone* (Nederlandse deel Noordzee) aan de criteria om in 2008 te worden aangewezen als *Speciale BeschermingsZone* onder de Vogel- en Habitatrichtlijn. De EEZ zal naar verwachting in 2007 onder de werking van de Nbw worden gebracht. Ook de werking van de Ffw zal vermoedelijk tot de EEZ worden uitgebreid, dit wat betreft *vissen, vogels, zeezoogdieren* en *vleermuizen*. Intussen is LNV daartoe al verplicht ingevolge de EU-jurisprudentie: HvJEG 20 oktober 2005, C-6/04: EC vs. VK.

Ecologische Hoofdstructuur

De ecologische hoofdstructuur is een samenhangend netwerk van bestaande en nog te ontwikkelen belangrijke natuurgebieden in Nederland. Het vormt de basis voor het Nederlandse natuurbeleid. De ecologische hoofdstructuur is opgebouwd uit kerngebieden, natuurontwikkelingsgebieden en verbindingzones.

- Kerngebieden zijn natuurterreinen, landgoederen, bossen, grote wateren en waardevolle agrarische cultuurlandschappen die minimaal 250 hectare groot zijn.
- Natuurontwikkelingsgebieden zijn gebieden met goede mogelijkheden voor het ontwikkelen van natuurwaarden, van nationale en/of internationale betekenis.
- Verbindingszones zijn gebieden die kern- en natuurontwikkelingsgebieden als het ware aan elkaar knopen.

Het doel is ook om deze structuur te laten aansluiten op ecologische verbindingzones in het buitenland.

Nationale Landschappen

Een Nationaal Landschap is een gebied in Nederland dat in de Nota Ruimte als zodanig is aangewezen. In een nationaal landschap zijn natuur en oude cultuurelementen bewaard gebleven en in tegenstelling tot een Nationaal Park biedt het ook plaats voor wonen, landbouw en kleinschalige bedrijven.

Nationale Parken

Nederland kent twintig Nationale Parken. De eerste twee (de Hoge Veluwe en Veluwezoom) zijn in de jaren dertig ontstaan uit particulier initiatief. De andere achttien parken zijn sinds de jaren tachtig officieel ingesteld door de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. De Nationale Parken zijn bijzondere natuurgebieden in Nederland. De natuurgebieden zijn aaneengesloten en hebben een oppervlakte van tenminste 1.000 hectare. Voor het Nederlandse natuurbeleid vormen ze één geheel: het Stelsel van Nationale Parken in Nederland. De eigenaren, beheerders en andere betrokkenen van de parken zijn samen verantwoordelijk voor de bescherming en ontwikkeling van de kwaliteit van de natuur.

Ramsargebieden (Ramsar Conventie)

De partijen die zich bij de Ramsar conventie hebben aangesloten dienen watergebieden (Engels: wetlands) af te bakenen die van internationale betekenis zijn op ecologisch, botanisch, zoölogisch, limnologisch of hydrologisch vlak, waarbij het belang als habitat voor watervogels voorop staat. Deze gebieden worden meestal aangeduid als 'Ramsargebieden'.

5.4.3 Informatievragen

In Tabel 10 wordt aangegeven welke internationale en nationale uitgaat van *gebiedbescherming*.

Geografische informatie (ligging, begrenzing en oppervlakte)

Van alle gebieden dient de ligging, begrenzing en het oppervlakte bekend te zijn. Dit wordt normaliter vastgelegd in geografische databestanden en gepresenteerd in de vorm van kaarten.

Aanvullende informatie

In het kader van Natura2000 en de Ramsar Conventie wordt de gevraagde informatie per gebied nader gespecificeerd door middel van respectievelijk het Natura2000 standaard dataformulier (European Commission, 1995) en de Ramsar Information Sheets.

Wat de Natura2000gebieden betreft wordt informatie gevraagd over 1) gebiedsidentificatie, 2) geografische locatie, 3) ecologische informatie (o.a. informatie over de soorten en habitattypen op basis waarvan het gebied is aangewezen), 4) beschrijving van het gebied (o.a. eigendom, kwaliteit, kwetsbaarheid) en 5) de activiteiten en drukfactoren binnen en rondom het gebied.

Wat de Ramsargebieden betreft wordt vergelijkbare informatie gevraagd, te weten: ecologische (wetlandtypen, flora en fauna), hydrologische en geomorfologische informatie, sociaal culturele waarden, beschermingsstatus eigendom, beheer en landgebruik, drukfactoren en bedreigingen en informatie over activiteiten (o.a. recreatie en toerisme).

Kort samengevat kan geconcludeerd worden dat naast de geografische info (ligging, begrenzing en oppervlakte er wat de gebieden betref ook informatie vereist is over:

- Soorten
- Ecosystemen
- Geomorfologie
- Hydrologie
- Landgebruik
- Beschermingstatus
- Eigendom
- Beheer
- Drukfactoren en bedreigingen

5.4.4 Informatieaanbod

Meetnetten

Er is bij het huidige onderzoek geen meetnet gevonden dat specifiek op beschermde gebieden gericht is.

Databases

De geografische informatie (ligging, begrenzing, oppervlakte) over de beschermde gebieden (VR-, HR-, Nbw- en Ramsargebieden) in Nederland is opgeslagen en wordt beheerd (geactualiseerd) in het 'Beschermd Gebiedenregister' (een Oracle Spatial Database). Dit vormt sinds 2005 onderdeel van het WOT programma Informatievoorziening Natuur. Nog niet in deze database opgenomen zijn de Mariene Beschermde Gebieden, de EHS, de Nationale Landschappen en de Nationale Parken. De geografische informatie (ligging, begrenzing, oppervlakte) over de laatste categorieën is wel beschikbaar in aparte geografische bestanden (veelal shape files).

Informatie over geomorfologie, hydrologie en landgebruik is beschikbaar in de vorm van geografische database, waaronder de Fysische Geografische Regio's (afgeleid van de bodemkaart), de Bodemkaart Nederland, het Landelijk Grondgebruik Nederland (LGN). Informatie over eigendom is te vinden in het Kadaster. Informatie over beheer is beschikbaar bij terreinbeherende organisaties. Drukfactoren en bedreigingen zijn ondermeer beschikbaar in de vorm van kaarten over 'ver-thema's' van ondermeer het Milieu- en Natuurplanbureau.

5.4.5 Knelpunten huidige informatievoorziening

Bekendheid

De informatie over bepaalde gebieden (VR, HR, NBw en Ramsar) wordt ontsloten via de LNV-website (<http://www2.minlnv.nl/thema/groen/natuur/natura2000/gebieden/gebieden.htm>) Wat betreft de Ramsargebieden is er de website van Wetlands International (zie <http://www.wetlands.org/rsis/>). Bovendien is er nog een eigenstandige website over de Nationale Parken (zie <http://www.nationaalpark.nl/>).

Bereikbaarheid

Er zijn geen duidelijke afspraken vastgelegd over het gebruik van de informatie over de gebieden. Een deel van de informatie is publiek toegankelijk, maar zo zijn er bijvoorbeeld over het gebruik van de geografische databases (o.a. Het Beschermd Gebiedenregister) nog geen formele afspraken vastgelegd.

Bruikbaarheid

De informatie over de ligging, begrenzing en het oppervlakte van de gebieden is bruikbaar. De kwaliteit (nauwkeurigheid, betrouwbaarheid) liet in het verleden nogal eens te wensen over. Zo waren de grenzen van de gebieden niet altijd even

nauwkeurig gedigitaliseerd en slecht op elkaar afgestemd. Momenteel wordt er daarom een kwaliteitsverbetering doorgevoerd in het Beschermd Gebiedenregister en worden de grenzen gebaseerd op de digitale topografische kaarten digitale luchfoto's en beter op elkaar afgestemd.

5.4.6 Verbeteringen in de huidige informatievoorziening

Bekendheid

- De bekendheid van de gegevens over Beschermd Gebieden is redelijk. Probleem is alleen dat deze informatie nu op verschillende websites ontsloten wordt en er (nog) geen website is waar alle beschermde gebieden gezamenlijk ontsloten worden.

Bereikbaarheid

- Afspraken maken over het eigendom, gebruiksrestricties en kosten van gegevens over de gebieden (o.a. het Beschermd Gebiedenregister).
- Data-infrastructuur ontwerpen en implementeren waarmee de gegevens van de gebieden via internet bereikbaar zijn (in te zien, op te vragen, te bestellen en/of te downloaden), dit anticiperend op de EU kaderrichtlijn INSPIRE. Het Beschermd Gebiedenregister is een goed startpunt.

Bruikbaarheid

- Het Beschermd Gebiedenregister aanvullen met de nog ontbrekende beschermde gebieden, te weten Mariene Beschermd Gebieden, Ecologische Hoofdstructuur, Nationale Landschappen, Nationale Parken en Ramsargebieden.

6 Conclusies en aanbevelingen

6.1 Rapportages

Tot voor kort ontbrak het aan een goed overzicht van de rapportageverplichtingen van DN. Vaak werd pas op het laatste moment aan de bel getrokken dat er een rapportage opgeleverd diende te worden. Dan is er vaak nog maar weinig tijd om de rapportage gereed te maken. De rapportages werden tot voor kort ook niet gearhiveerd. Onduidelijk was hierdoor welke persoon de vorige rapportage had verzorgd. Een aantal rapportageverplichtingen zijn juridisch zeer dwingend en dus zeer urgent voor DN. De inhoud (templates) van de rapportages verandert in de tijd, maar is bij een aantal rapportages redelijk goed te voorspellen, dus informatievoorziening kan hierop anticiperen. De inhoud van de rapportages is voor DN echter niet altijd even relevant (b.v. bij derogatierapportages VR en HR).

Geadviseerd wordt daarom om het huidige overzicht van de rapportageverplichtingen jaarlijks actualiseren en om goede afspraken maken over rol-/taakverdeling en dit vastleggen in bijvoorbeeld 'draaiboeken'. Ook wordt aanbevolen de eerder opgeleverde rapportages te archiveren. Tevens wordt aanbevolen de meeste energie te steken in juridisch afdwingbare rapportageverplichtingen, te weten:

- de tweejaarlijkse derogatierapportage HR-soorten (art. 16 lid 2 en 3 HR, vast format)
- de zesjaarlijks algemene rapportage HR (art. 17 lid 1 HR, vast format)
- de jaarlijkse derogatierapportage VR-soorten (art. 9 lid 3 VR, vormvrij)
- de driejaarlijkse algemene rapportage VR (art. 12 lid 1 VR, vormvrij)
- de jaarlijkse algemene rapportage Forest Focus (art. 15 lid 1, vast format)
- de driejaarlijks (algemene) rapportage betreffende bosmonitoring Forest Focus (art. 8 lid 2, vast format)
- de jaarlijkse derogatierapportage CITES (art. 15 lid 4 CITES, vast format)

6.2 Toetsingen aanvragen vergunningen en ontheffingen

De toetsingsprocedure van de Ffwet is nog onduidelijk: de toetsingscriteria zijn onduidelijk en de begrippen als de '*staat van instandhouding*' en '*significant effect*' zijn beleidsmatig nog niet ingevuld/vastgesteld. Ook de toetsingsprocedure Nbw, waarvoor normaliter de provincies verantwoordelijk zijn nog volop in ontwikkeling, vooral wanneer het om Natura2000-gebieden gaat. In januari 2006 zijn de provincies begonnen met toetsen aan herstelopgaven en kwantitatieve instandhoudingsdoelen terwijl deze nog in de ontwerp-aanwijzingsbesluiten moeten worden vastgelegd.

Het advies is daarom de toetsingsprocedures te normaliseren zo ook de begrippen gehanteerd in de wetteksten zoals '*staat van instandhouding*' en '*significant effect*', dit

bijvoorbeeld door middel van beleidsregels en/of normen. Tevens wordt geadviseerd jurisprudentie bijhouden (Ffw en Nbw), omdat zo duidelijk wordt hoe verschillende partijen (o.a. de toetsende instanties) met deze begrippen omgaan. Wel is duidelijk gebleken dat in het kader van de rapportages deze begrippen vaak anders geïnterpreteerd worden dan in het kader van ontheffing- en vergunningverlening.

6.3 Informatievraag-/aanbodanalyse

Er is veel overlap in de informatievragen vanuit de rapportages. De beleidsteams van DN zijn gefocussed op hun eigen beleidsdossiers. Het ontbreekt aan een voldoende samenhangende visie op de informatievoorziening binnen DN (t.b.v. rapportages, maar ook voor andere taken). De informatievragen van de rapportages zijn niet altijd even duidelijk gespecificeerd/voorgescreven. DN moet daarom het ambitieniveau bepalen (kosten-/batenafweging). Er worden door verschillende organisaties (overheden, PGO's, terreinbeherende instanties en onderzoeksinstituten) gegevens ingewonnen en beheerd, die voor de rapportages toepasbaar zijn. Het ontbreekt echter aan een goed compleet overzicht welke gegevens bij welke organisaties beschikbaar zijn. Er zijn vaak (nog) geen goede afspraken gemaakt over de juridische en financiële voorwaarden voor het gebruik van desbetreffende gegevens. De uitwisseling en het hergebruik van gegevens wordt bemoeilijkt door het feit dat organisaties vaak gegevens inwinnen voor eigen doeleinden. Deze organisatie werken namelijk conform de door henzelf vastgestelde methoden.

Aanbevolen wordt daarom om zorgen te dragen voor draagvlak voor een 'collectieve informatievoorziening' binnen DN. Er moet een heldere besluitvormingsprocedure bedacht worden voor het bepalen van het ambitieniveau van de rapportages. Duidelijk moet worden wat er op basis van 'harde' gegevens en wat op basis van expert judgement in gevuld kan/moet worden. Indien besloten wordt gegevens te gebruiken dan moeten de kwaliteitseisen van deze gegevens duidelijk vastgesteld worden. Bij het bepalen van het ambitieniveau wordt aanbevolen om breder kijken dan puur naar de informatievragen vanuit de rapportages. Afstemming met nationaal natuurbeleid en andere beleidssectoren (water, ruimtelijke ordening en milieu) is van groot belang. Zo heeft Rijkswaterstaat RIZA in 2006 een overzicht opgesteld van de biologische meetnetten in de (19) relevante Natura2000-gebieden. Samenwerking met andere beleidsdirecties van het Ministerie van LNV en andere Ministeries bijvoorbeeld V&W en VROM is dus gewenst. Het is ook zinvol om een kosten-/batenafweging maken. Naarmate DN en andere betrokkenen ook zelf wat aan de voor de rapportages verzamelde informatie hebben bijvoorbeeld t.b.v. beleidsvorming, -uitvoering en -evaluatie, is het waard om hier meer middelen (financieel en personeel) voor beschikbaar te stellen. Aanbevolen wordt ook om te stimuleren dat bronhouders van gegevens en informatie deze bronnen ook publiceren b.v. via een webportaal. Onderling dient afgesproken te worden hoe (meta-)info, gegevens, informatie en webservices uit te wisselen (zie ontwikkeling op EU niveau, INSPIRE). Drie belangrijke databases zijn: Nationale Databank Flora en Fauna (soortgegevens), de Landelijke Vegetatiedatabank Nederland (vegetatiegegevens) en het Beschermde Gebiedenregister (gebiedgegevens).

Afspraken dienen gemaakt te worden over de juridische en financiële voorwaarden voor het gebruik van de gegevens uit desbetreffende databases. Samenwerking is daarvoor gewenst/vereist tussen DN en belangrijke stakeholders (horizontaal en verticaal, dus zowel andere Ministeries en beleidsdirecties als regionale overheden en overheidsdiensten + ook andere stakeholders), dit aangezien de gegevens en informatie van diverse bronhouders afkomstig zijn. Wat betreft het inwinnen van gegevens lijkt het raadzaam om het 'netwerkprincipe' aanhangen, bij voorkeur voortborduren op het NEM of de daarbij gehanteerde werkwijze, dus geen centrale aansturing, maar gemeenschappelijk belang bepalen i.o.m. stakeholders en onderling afspraken maken over organisatie en financiering. Onderscheid dient gemaakt te worden tussen gegevens opgeslagen in databases en ingewonnen door middel van ondermeer meetnetten en de uit de gegevens afgeleide informatie (b.v. trends in populatieomvang en verspreiding van soorten).

LNV heeft in 2006 de Gegevensautoriteit Natuur opgericht om in de beschikbaarstelling, opslag en het inwinnen van natuurgegevens meer eenheid te brengen. De GA-N heeft voor ogen een stuurgroep samen te stellen waarin de direct belanghebbenden keuzes kunnen maken ten aanzien van de prioritaire thema's en het wegwerken van witte vlekken in de gegevensbestanden.

Met de opdracht om dit rapport te schrijven zet LNV een goede stap om de overlappende en soms tegenstrijdige verplichtingen op een lijn te krijgen. Aanbevolen wordt dat LNV nu een vervolgstap zet, door opdracht te geven om op basis van de bevindingen van dit rapport het ambitieniveau en de daarbij behorende kwaliteit van de informatie en gegevens - in nauw overleg met de betrokken beleidsambtenaren - uit te werken.

Literatuur

Backes, C. *et al.* 2001. Milieurecht, Deventer.

Commissie van de Europese Gemeenschappen. *Voorstel voor een richtlijn van het Europese Parlement en de Raad tot oprichting van een infrastructuur voor ruimtelijke informatie in de Gemeenschap (INSPIRE)*. SEC (2004) 980.

Dienst Landelijke Gebied, 2005. Handleiding inhoudelijke advisering ontheffingsaanvragen ex art. 75 Flora- en Faunawet. Dienst Landelijk Gebied, Utrecht. Versie 4 februari 2005.

Dirkse, G.M., G.T.M. Grimberg, W. de Vries, 2004. Betekenis van de bosmeetnetten voor de beleidscyclus van LNV. Expertisecentrum LNV, nr. 314. Expertisecentrum LNV, Ede.

Dijk, van G. en van der Meij 2003. Internationale doelen en indicatoren voor duurzame ontwikkeling op het werkterrein van LNV. Expertisecentrum LNV, Ede.

European Commission, 1995. Natura2000 Standard Data Form. Commission Decision of 18 december 1996 concerning site information format for proposed Natura 2000 sites. (97/266/EC), European Commission, Brussel.

European Commission, 2003. Interpretation Manual of European Union habitats. Version 25, October 2003, European Commission, Brussel.

European Environmental Agency (EEA), 2002. An inventory of biodiversity indicators. European Environmental Agency. Technical report nr. 92.

European Topic Centre (ETC), 2006. Assessment, monitoring and reporting under Article 17 of the Habitats Directive. Explanatory notes and guidelines. Draft 3, April 2006.

Esbjerg Declaration 2001. Sixth Governmental Wadden Sea Conference, Esbjerg, 1991. Ministerial Declaration, Seals Conservation and Management Plan, Memorandum.

Groen, K. en B. Ode. (in prep.). Natuurtypologieën in Nederland tussen onderzoek, beheer en beleid. FLORON rapportnr. ##, Stichting FLORON, Leiden.

Interdepartementale directeurenoverleg Noordzee (IDON), 2005. Integraal Beheerplan Noordzee 2015. IDON, Rijswijk.

Jans J.H. Europees milieurecht in Nederland, Bju Den Haag 2000, p. 434/5 n.a.v. de Campania-zaak (HvJEG zaak C-33/90).

Janssen & Schaminée 2003. Europese Natuur in Nederland – Habitattypen. KNNV uitgeverij, Utrecht.

Janssen, J.A.M., R. Haveman, S.M. Hennekens, H.P.J. Huiskens en J.M.J. Schaminée, in prep. Nulmeting habitattypen. Achtergrond, methoden en voorbeelden. Alterra-rapport nr. ##, Alterra, Wageningen.

Lemaire A., L. Sparrius, K. Veling, R. Vogel en T. Wolterbeek, 2005. Beschikbare en benodigde gegevens van beschermde planten en dieren in relatie tot het ontheffingenbeleid Flora- en Faunawet. VOFF-rapport 2005-07. SOVON, Beek-Ubbergen.

Lindeboom H., J.G. van Kessel, L. Berkenbosch, 2005. Gebieden met bijzondere ecologische waarden op het Nederlands Continentaal Plat. RIKZ en Alterra, s' Gravenhage.

Meij, de J.M., I.C. van der Vlies, A.W. Hins en F.H. Kistenkas. 2000. Inleiding tot het staatsrecht en het bestuursrecht (8e druk). Tjeenk Willink, Deventer.

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 2003. LNV en multilaterale fora; internationale organisaties en verdragen, Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 2005. Concept-doelendocument. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 2006. Checklist gewijzigde Natuurbeschermingswet 1998.

Ottburg, F.G.W.A., E. Hazebroek, J. Verboom-Vasilev en R. Pouwels, in prep. Levensvatbaarheid op langere termijn voor Habitatrictlijn- en Vogelrichtlijnsoorten in Nederland? Toekomstverwachting voor dier- en plantensoorten in Nederland naar aanleiding van beleidsdocumenten. Alterra-rapport nr ##, Alterra, Wageningen.

Ravi, 2006. De Nederlandse metadatastandaard voor Geografie. Stichting Ravi, Amersfoort.

Schaminée, J.H.J. en Janssen, J.A.M. (2006) Schatten voor de Natuur. Achtergronden, inventaris en toepassingen van de landelijke vegetatiedatabank. KNNV.

Scientific Working Group (SWG) Habitat Directive, 2006. Reporting format Article 17 Habitats Directive. Draft technical specifications. Version February 2006.

Sierdsema, R. Pouwels, A. van Kleunen en R. Foppen (2006). Verspreiding in beeld met kanskaarten. De levende natuur 107: 275-278.

TMAP, 2002. TMAP Manual, version June 2000. Common Wadden Sea Secretariat, Willemshaven, Germany.

Van der Grift, E.A., M.E.A. Broekmeijer en R.P. Kranendonk, 2005. Beknopte knelpuntenanalyse gegevenslevering Flora- en Faunawet. Alterra, Wageningen. Versie 1 februari 2005.

Van Dobben, H.F., P.C. Jansen en J. Runhaar (in prep). Structuur en Functie van Habitattypen. Nadere definiering en monitoring in het kader van de Habitatrichtlijn. Alterra-rapport nr. ##, Alterra, Wageningen.

Van Kleunen, A en C. van Swaay (in prep.) Leefgebied van soorten van de vogel en habitatrichtlijn. Nadere definieering en monitoring van kritische factoren. SOVON rapport nr ##.

Van Strien A.. 2006. Landelijke Natuurmeetnetten van het NEM in 2005; kwaliteitsrapportage NEM. Centraal Bureau voor de Statistiek, Voorburg/Heerlen.

Vlasblom, B., 2005. Gegevensbehoefte bij ruimtelijke ingrepen t.b.v. ontheffing Flora- en Faunawet. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag. Versie 5 juli 2005.

Wiertz J., 2006. Kerngraadmeters voor natuur en landschap. Een tussenbalans. Milieu en Natuurplanbureau. Rapport nr. 500002006/2005. Milieu en Natuurplanbureau, Bilthoven.

WSG, 1997. Trilateral Waddensea Plan. In: Ministerial Declaration of the Eighth Trilateral Governmental Conference on the Protection of the Wadden Sea. Stade, October 1997, Annex 1. Common Wadden Sea Secretariat, Willemshaven, Germany.

Bijlage 1 Criteria voor het opstellen van door het Ministerie van LNV uitgebrachte Rode Lijsten

In aanmerking voor het opstellen van een Rode Lijst komen de soortgroepen waarvan voor (vrijwel) de gehele taxonomische groep gegevens bekend zijn over zowel het de **trend in Nederland** (t-criterium) als de **zeldzaamheid in Nederland** (z-criterium).

Onder soortgroepen worden verstaan: taxonomisch gedefinieerde soortgroepen met de rang van orde (eventueel onderorde/superfamilie) of hoger.

Binnen een beschouwde soortgroep is een (onder)soort een **Rode Lijst-soort wanneer hij aan beide criteria voldoet, of in hoge mate aan één van de twee criteria voldoet**

Dat levert de volgende scoringsmogelijkheden op:

- voldoet (in hoge mate) aan één criterium: T, Z
- voldoet aan twee criteria,
 - waarvan twee in hoge mate: TZ
 - waarvan één in hoge mate: Tz, tZ
 - waarvan geen in hoge mate: tz

De criteria zijn als volgt **gedefinieerd**:

nationale trend	T	de (onder)soort is in de beschouwde periode minimaal 50% in verspreiding of aantal individuen achteruitgegaan
	t	de (onder)soort is in de beschouwde periode 25-50% in verspreiding of aantal individuen achteruitgegaan
nationale zeldzaamheid	Z	de (onder)soort is thans zeer zeldzaam (0-1% van Nederland of maximaal 250 individuen)
	z	de (onder)soort is thans zeldzaam tot vrij zeldzaam (1-25% van Nederland voor gewervelden, 1-12,5% voor ongewervelden en vaatplanten of 250-25.000 individuen)

De T-, Z-, TZ-, Tz-, tZ- en tz-soorten worden volgens onderstaand schema verdeeld over de RL-categorieën, waarbij de trend en de zeldzaamheid nog wat verder zijn uitgesplitst:

- z is gesplitst in: vrij zeldzaam (z) en zeldzaam (zz)
- Z is gesplitst in: zeer zeldzaam (zzz) en afwezig (x),
- t komt overeen met: matig afgenomen (t),
- T is gesplitst in: sterk afgenomen (tt), zeer sterk afgenomen (ttt) en maximaal afgenomen (tttt).

De betekenis van de categorieën is als volgt (met tussen haakjes de doelsoort-aanduidingen):

Rode Lijst-soorten:

- VN: verdwenen (TZ);
- EB: ernstig bedreigd (TZ);
- BE: bedreigd (TZ, Tz);
- KW: kwetsbaar (tZ, tz, Tz);
- GE: gevoelig (T, Z).

Geen Rode Lijst-soorten:

- TNB: thans niet bedreigd (de hokjes 2, 3 en 8 zijn relevant voor i-soorten, omdat deze i-soorten aan het t- of z-criterium voldoen en daarmee doelsoorten kunnen worden; I-soorten kunnen doelsoort worden zonder de criteria van dit schema);
- OG: onvoldoende gegevens (niet in het schema);
- NB: niet beschouwd (niet in het schema).

Schema Rode Lijst-categorieën

trend
↑

o/+	- ⁶	1 GE	2 (TNB)	3 (TNB)	4 (TNB)
25%					
t	-	5 KW	6 KW	7 KW	8 (TNB)
50%					
tt	-	9 BE	10 BE	11 KW	12 GE
75%					
ttt	-	13 EB	14 BE	15 KW	16 GE
<100%					
tttt		17 VN ⁷	-		-
100%		-			
	x	zzz	zz	z	a

0%	>0%	1%	5%	12,5%	zv (% atlasblok ken) *
0%	>0%	1%	5%	25%	zv (% atlasblok ken) **
0	1	250	2.500	25.000	zn (aantal individue en)

→ ***zeldzaamheid***

* voor planten en ongewervelden

** voor gewervelden

⁶ Tot de categorie VN behoren ook de soorten die na 1900 maar vóór de beschouwde periode zijn verdwenen uit Nederland (zie voetnoot 5). In feite is er dan sprake van de combinatie 0 en X.

⁷ VN duidt op verdwijning uit Nederland; indien de soort in Nederland nog alleen in gevangenschap of in een heemtuin/genenbank overleeft, is de aanduiding: VNW (in het wild uit Nederland verdwenen); indien de soort ook buiten Nederland niet meer (in het wild) voorkomt, is de aanduiding: UWW (in het wild uitgestorven op wereldschaal), respectievelijk UW (uitgestorven op wereldschaal).

De criteria worden **toegepast op** het laagste niveau dat in de internationale taxonomische literatuur wordt erkend: **het niveau van de ondersoort**. Als een soort geen ondersoorten heeft (monotypisch is), worden de criteria op het soortniveau toegepast. De criteria worden dus niet toegepast op het niveau van variëteiten of (morfologisch niet onderscheidbare) deelpopulaties; cultivars zijn uitgesloten.

De (inter)nationale standaardliteratuur wordt gevolgt als het gaat om de vraag **welke soorten en ondersoorten in Nederland (incl. het NCP) voorkomen**. Daarbij gelden de volgende soorten als inheems en ingeburgerd:

- alle soorten die zich (met of zonder de hulp van de mens) zowel voor als na 1900 in Nederland hebben voortgeplant;
- alle soorten die vanaf 1900 zonder hulp van de mens zich in Nederland gedurende minimaal tien aaneengesloten jaren hebben voortgeplant.

Soorten die vóór 1900 zijn verdwenen, soorten die pas na 1900 zijn ingeburgerd en soorten die zich minder dan tien aaneengesloten jaren in Nederland hebben voortgeplant, komen dus niet in aanmerking. Soorten die zich *niet* in Nederland *voortplanten*, maar die Nederland *wel* gebruiken als *doortrek*-, *overzomerings*- of *overwinteringsgebied*, kunnen wél doelsoort worden (als ze in ieder geval ook aan het i-criterium voldoen), maar kunnen dus geen Rode Lijst-soorten zijn.

De **verspreiding** wordt uitgedrukt in een percentage van de oppervlakte van Nederland. In het algemeen wordt niet het gehele oppervlak in beschouwing genomen, maar slechts het deel dat voldoende is geïnventariseerd. Dit deel wordt op 100% gesteld (meestal 1674 atlasblokken⁸ of minder).⁹ Voor de bepaling van het oppervlakte-aandeel wordt een gridcelgrootte gebruikt van in principe 5x5 kilometer (atlasblokken): daarop zijn de percentages afgestemd. Wanneer een andere gridcelgrootte wordt gebruikt (zoals 1x1 kilometer), moeten de klassegrenzen wel afgestemd worden op die van de atlasblokken. Dat geeft iets andere grenzen dan als de percentages rechtstreeks worden toegepast (zie hiervoor de berekening t.b.v. de Rode Lijst Vaatplanten op basis van het voorkomen van planten op verschillend gridcel-niveau; uitgaande van de klassegrenzen 17, 84 en 210 atlasblokken werden de klassegrenzen 35, 189 en 550 kilometerhokken berekend).

N.B.1: voor de zeevissen is gekozen voor het combineren van aantallen en verspreiding (vanwege de grote mobiliteit van deze soorten, waardoor de zeldzaamheid volgens de gebruikelijke methode onderschat kan worden).

N.B.2: voor de verspreiding worden alleen wilde nakomelingen in beschouwing genomen (dus geen aangeplante of uitgezette individuen).

Beschouwde **periode** voor heden en verleden: deze is afhankelijk van de beschikbare gegevens.

Voor het *verleden* geldt in principe het jaar 1950, maar dit jaar zal gereconstrueerd moeten worden aan de hand van gegevens over een langere periode, bijvoorbeeld de periode 1900-1950¹⁰. Soms is het niet mogelijk om uit te gaan van gegevens uit die periode en wordt gebruik gemaakt van recentere gegevens.

⁸ Dit getal is waarschijnlijk gebaseerd op het deel van Nederland waarvan in de jaren '80 verondersteld werd dat voldoende op plantensoorten was geïnventariseerd (zie Atlas van de Nederlandse Flora 3, p. 191-193).

⁹ Een probleem vormt hierbij het grote aandeel water, zeker als ook het Nederlandse deel van de Noordzee in beschouwing wordt genomen. Zo bestaat van de in totaal 10 miljoen ha (overeenkomend met ongeveer 4000 atlasblokken) circa 6,5 miljoen ha uit grote wateren (afgesloten zeearmen, getijdenwateren en zee) en circa 3,5 miljoen ha uit land en kleine wateren (meren, rivieren etc.).

Per soortgroep is er veelal van bij verreweg de meeste soorten sprake van een potentieel voorkomen in slechts een deel van het totale oppervlak. Tot nu toe is er bij de Rode Lijsten pragmatisch met dit probleem omgegaan: het goed geïnventariseerde deel besloeg in het algemeen bijna het deel waar alle soorten potentieel konden voorkomen. Als er soorten beoordeeld werden die geheel of gedeeltelijk voorkomen in gebieden die buiten de selectie vallen (zoals bij zeehonden in de Waddenzee), werden de gescoorde blokken toch gedeeld door het aantal wat voor de selectie was gebruikt. Dit lukt echter niet meer als van een soortgroep het voorkomen heel verschillend is, met name bij de vissen: de meeste soorten zijn óf afhankelijk van zee en getijdenwateren óf afhankelijk van binnenwateren. In dit geval is gekozen voor het uitbrengen van een Rode Lijst voor alleen de zoetwatervissen, zodat alleen de atlasblokken met zoet water werden beschouwd (dus inclusief een deel van de grote wateren), ook al komen sommige soorten ook in zout water voor. Voor de zoutwatervissen is deze pragmatische werkwijze gehandhaafd door te kiezen voor het alleen in beschouwing nemen van zoute wateren.

¹⁰ Voor het in beeld brengen van het 'verleden' wordt dus in principe uitgegaan van het jaar 1950; enige uitzondering vormen soorten die vóór dat jaar, maar na 1900, zijn verdwenen.

Het *heden* is in principe het jaar voorafgaand aan de publicatie van de Rode Lijst, ingeschat op basis van een wat langere periode (optellen van waarnemingen sinds bijvoorbeeld 1980 of 1990, maar gecorrigeerd voor eventuele achteruitgang sinds dat jaar). Bij het bepalen van de verspreiding in het heden kan sprake zijn van vestiging van soorten en verdwijning van soorten. Van *vestiging* (of hervestiging) is pas sprake als een soort zich, zonder hulp van de mens, heeft voortgeplant in de tien aaneengesloten jaren voorafgaand aan het heden¹¹. Van verdwijning is pas sprake als een soort zich in de tien aaneengesloten jaren voorafgaand aan het heden (zonder hulp van de mens) niet meer heeft voortgeplant¹².

¹¹ Indien sprake is van hulp van de mens in de vorm van herintroductie, dan gelden alleen de 'in het wild' voortgebrachte nakomelingen van de geïntroduceerde individuen als de 'wilde' populatie (en alleen op basis van deze individuen wordt de trend en de zeldzaamheid bepaald). Deze regel voor geïntroduceerde soorten geldt uiteraard niet voor de (na 1900) geïntroduceerde soorten (deze behoren tot de categorie NB).

¹² Het is aan te bevelen om melding te maken van (Ernstige Bedreigde) soorten die zich niet meer voortplanten (en die dus mogelijk al kort na het uitkomen van de Rode Lijst tot de categorie Verdwenen zullen gaan behoren).